

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Mapování dobrovolnických programů zaměřených na korespondenci s vězni

Vypracovala: Michaela Babická
Vedoucí práce: Doc. Mgr. Alena Nohavová, PhD.

České Budějovice 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum 15. 5. 2020

Podpis studenta

.....

Poděkování

Nejprve bych ráda na tomto místě poděkovala Doc. Mgr. Alena Nohavová, PhD, své vedoucí práce, za cenné rady, připomínky a hlavně za její ochotu a vstřícnost. Dále si velice vážím všech odpovědí koordinátorů dobrovolnických organizací na dotazy, se kterými jsme se na ně obracela. Zvláštní poděkování si zaslouží i má rodina, přítel a přátelé. A v neposlední řadě velký dík patří Dillonovi, který svolil být nedílnou součástí této práce, a který i na dálku vyjadřoval svou podporu a zájem při zpracovávání tohoto zvoleného tématu.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje možnostem a dostupnosti dobrovolnických programů a projektů nejen v České republice, ale i v zahraničí, jež podporují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a umožňují jim kontakt se světem mimo věznici. Hlavní zdroje této práce představují samotné webové stránky jednotlivých organizací, které službu dopisování s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody nabízí, také výpovědi kompetentních pracovníků k této dobrovolnické činnosti, a v neposlední řadě dosavadní zahraniční výzkumy týkající se dopadu uvěznění. Praktickou část tvoří má případová studie, jež je vystavěna na vlastní několikaleté zkušenosti s korespondencí s americkým vězněm díky organizaci WriteAPrisoner. Má introspekce a retrospekce přináší hlubší pohled do tohoto tématu. V bakalářské práci jsou také analyzovány diskuze široké veřejnosti na toto téma.

Klíčová slova: vězeňská korespondence, dobrovolnické programy, kontakt s vnějším světem, pen-pals, případová studie

Abstract

The bachelor thesis deals with the options and availability of voluntary programs and projects available not only in the Czech Republic but also abroad, which support persons serving a prison sentence and allow them to stay in touch with the world outside of prison. The main sources of this thesis consist of websites of individual organizations that offer the option of corresponding with persons serving a prison sentence, statements of workers qualified for this voluntary activity, and last but not least previous foreign research concerning the impact of imprisonment. The practical part of the thesis is comprised of my case study which draws on my own experience of several years' worth of correspondence with an American inmate through the WriteAPrisoner organization. My introspection and retrospection provide a deeper understanding of this topic. Discussions with the general public about the topic in question are also analyzed in the thesis.

Key words: prisoner correspondence, voluntary program, contact with the world outside, pen-pals, case study

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Korespondence s vězni	10
1.1. Zákonné vězeňské normy.....	10
1.2. Penitenciární péče.....	11
1.3. Postpenitenciární péče.....	12
1.4. Vězeňská subkultura.....	13
1.5. Recidiva.....	14
1.6. Prizonizace.....	14
1.7. Proč se stát dobrovolníkem.....	15
1.7.1. Psychická podpora.....	16
1.7.2. Snížení rizika recidivy.....	17
1.7.3. Znovuzískání zaměstnání.....	17
1.8. Možná rizika plynoucí z vězeňské korespondence.....	18
1.8.1. Otázka důvěryhodnosti.....	18
1.8.2. Manipulativní tendence.....	20
2 Dobrovolnické programy vězeňské korespondence	21
2.1. Obecné kroky a zásady při psaní si s vězni.....	21
2.2. Zahraniční programy.....	23
2.2.1. Write A Prisoner (USA).....	23
2.2.2. Human Rights Pen Pal (USA).....	24
2.2.3. Meet an Inmate, Prison Inmates (USA).....	25
2.2.4. Prisoner Correspondence Project (Kanada).....	25
2.2.5. Hope behind Bars (Austrálie).....	25
2.2.6. New Bridge Befriending Foundation (Velká Británie).....	26
2.3. Tuzemské programy.....	26
2.3.1. Vězeňská korespondence (Diecézní charita ČB).....	26
2.3.2. Dopisování s vězni (Dobrovolníci SOS Praha).....	26
2.3.3. Dopisování s vězni (Maltéžská pomoc o. p. s.).....	27
2.3.4. Služba dopisování s odsouzenými (Mezinárodní vězeňské společenství v ČR).....	27
2.3.5. Amnesty International.....	28

II. PRAKTICKÁ ČÁST	29
3 Metodologie výzkumného šetření	29
3.1. Cíl výzkumného šetření	29
3.2. Výzkumný design a typ výzkumného plánu	29
3.2.1. Případová studie.....	29
3.2.1.1. Rozfázování případové studie	31
3.3. Metody sběru dat	31
3.4. Výzkumné otázky	32
3.5. Etika výzkumu.....	32
4 Případová studie	33
4.1. Role dopisovatelky	33
4.2. Role nahlížitelky.....	34
4.3. Pohled z druhé strany.....	37
Závěr	43
Seznam použitých zkratk.....	45
Seznam použité literatury.....	46

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o dobrovolnické činnosti spočívající ve výměně dopisů s osobami, jež jsou omezené na svobodě pobytem ve vězení. Zaměřuje se na mapování těchto aktivit a zároveň předestírá vlastní osobní zkušenost.

V mých očích vždy byla tato činnost vnímána spíše jako kontakt mezi uvězněným a jeho blízkými, a až teprve poté, co jsem měla možnost v roce 2016 blíže nahlédnout pod pokličku organizace WriteAPrisoner - její fungování, směřování a cíle, jsem získala zcela jiný náhled. Tato problematika mě zaujala natolik, že jsem měla potřebu podpořit myšlenku celé organizace. A jak jinak přispět, než vlastním osobním zapojením se do korespondence. Se svými nabytými zkušenostmi jsem se později chtěla podělit, neboť ne každý se odhodlá osobně zapojit, tedy přímo oslovit člověka za mřížemi, a to už z jakýchkoliv svých obav, strachů a předsudků. Z mého pohledu dopisování si s vězni není v našem prostředí zcela běžnou zkušeností.

Vězení, ačkoliv se v dnešní době nejedná výhradně jen o holé zdi a mříže, přece jenom přináší v porovnání s předchozím životem mnoho restrikcí. Jedná se o specifické prostředí, které má svůj vlastní řád, rytmus, strukturu, chod, svou vlastní hierarchizaci. Jedinec se zde setkává s novou sociální skupinou s tzv. vězeňskou subkulturou, jejíž vliv může mít negativní následky. K uvěznění, tedy k omezení jedince na svobodě, se proto přistupuje jako k náročné životní etapě, jež proniká do biologické, psychologické, sociální a duchovní sféry člověka. Může se tudíž odrazit na úrovni tělesného zdravotního stavu, psychiky, prožívání a samozřejmě v neposlední řadě také na úrovni sociálních interakcí a na úrovni spirituální, jež přesahuje člověka samého. Jedinec zde ztrácí možnost výběru, přichází o své dosavadní sociální role, dostává se do kontaktu s neznámými lidmi, kterým se třeba nedá vyhnout nebo o které nestojí, a jeho základní potřeby jsou značně omezeny.

A z těchto důvodů je ze Zákona o výkonu vazby č. 293/1993 Sb. trestancům poskytnuta možnost participovat na všelijakých preventivních, zájmových a sportovních programech. A mezi ně se řadí i komunikace s vnějším světem skrze dopisy, kterou v našem i zahraničním prostoru zaštiťuje spousta dobrovolnických organizací. Dle mého názoru se jedná o ojedinělé dobrovolnické zapojení, které má rozhodně svůj význam.

Práce je rozčleněna na část teoretickou a praktickou, přičemž první část je věnována teoretickému náhledu na podmínky při výkonu trestu, na základní principy fungování jedince ve vězení v kontextu vězeňské korespondence, důvodům podněcujícím zapojit se do dopisování s vězni a potenciálním rizikům (kapitola 1 Korespondence

s vězni). Dále teoretický oddíl obsahuje výčet českých a zahraničních dobrovolnických programů, jež vězňům umožňují kontakt s vnějším světem, a zároveň souhrn kroků, pravidel, které je dobré v rámci bezpečného dopisování dodržet (kapitola 2 Dobrovolnické programy). V praktické části je poté vypracována případová studie a s ní spojená metodologie (kapitola 3 Metodologie výzkumného šetření, kapitola 4 Případová studie), která se opírá o osobní zkušenost s vězeňskou korespondencí, a to ze dvou různých úhlů pohledu. První náhled vychází z mé pozice dopisovatelky, druhý z pozice nahlíželky. Pozice dopisovatelky se věnuje objektivní rovině celé naší korespondence, tedy její historii a obecnějším informacím plynoucích ze psaní. Za to pozice nahlíželky proniká více do hloubky, jedná se o retrospektivní pohled na naše dopisování - na prolínání různých témat, vlastních motivů a pocitů v kontextu dopisování. V závěru empirické části ještě pohled rozšiřuji o zkušenosti s dopisováním ostatních lidí a o názory širší veřejnosti na tento typ korespondence (kapitola 4.3. Pohled z druhé strany).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Korespondence s vězni

Zasílání dopisů je pro mnohé vězně nejvýznamnější a zároveň jediný způsob předávání informací, myšlenek, postojů a emocí. Vězeňskou korespondencí se rozumí pouze písemné zprávy bez jakékoliv jiné přílohy.

To, jak česká veřejnost nahlíží na dopisování vězňů se stranou za mřížemi, je jednou z položek výzkumu veřejného mínění z roku 2008 - 42 % respondentů se přiklonilo k tomu, že by všem odsouzeným osobám měl být umožněn písemný kontakt s lidmi mimo vězení; stejné procento odpovědělo kladně ve prospěch vězňů, kteří ale mají jen lehčí tresty; 11 % dotázaných se shodlo na žádném kontaktu vězňů a zbylých 5 % zvolilo možnost "neví". Autor se domnívá, že veřejnost se obává možného dalšího plánování trestné činnosti (Veselský, 2009, s. 6).

1.1. Zákonné vězeňské normy

V Evropských vězeňských pravidlech, stejně tak i ve Standardních minimálních pravidlech OSN pro zacházení s vězni, je zaneseno, že lidská práva každé osoby ve výkonu odnětí svobody jsou i ve vězení respektována a výkon trestu by neměl takovéto osobě bránit se následně na svobodě integrovat zpět do společnosti. Již v úvodu Pravidel je slovy odborníků Rady Evropy jasně vymezeno, že *„výkon trestu a zacházení s vězni vyžadují brát zřetel na požadavky bezpečnosti, zabezpečení a kázně, zároveň se zajištěním takových podmínek ve věznicích, které neporušují lidskou důstojnost a které uvězněným nabízejí smysluplné pracovní činnosti i programy zacházení, čímž je připraví na jejich opětovné začlenění do společnosti“* (EVP, 2006, s. 3). Tyto základní principy proto také stanovují, že vězeňská správa by měla kooperovat s nejrůznějšími občanskými sdruženími a externími sociálními službami, které mohou pobyt ve vězení naplňovat pozitivními aspekty, se kterými by se člověk běžně setkával na svobodě (EVP, 2006, s. 5). Dalším důležitým bodem Evropských vězeňských pravidel je bezpochyby Styk s vnějším světem. Osobám omezeným na svobodě by měl být umožněn telefonický, písemný či jiný druh kontaktu se svými příbuznými a dalšími osobami, například s osobami z podpůrných organizací, a dle okolností i přijímání návštěv takovýchto osob. Samozřejmě veškerý tento styk podléhá individuálním soudním nařízením, vězeňské politice a praxi, ale jak je zmíněno výše, kontakt s externím světem má svá velká opodstatnění. Záměrem pobytu ve

vězení dozajista není přerušit veškerou komunikaci člověka, protože se jedná o jedinečnou cestu, jak i nadále rozvíjet své sociální vztahy. Každá státní legislativa by měla obsahovat výčet národních a mezinárodních složek, kterým nesmí být bráněno v komunikaci s uvězněným (EVP, 2006, s. 10).

Specifickou skupinu osob pak tvoří právní zástupci vězňů. Vězeň je buďto schopný si vydaje spojené s právní pomocí hradit sám, a nebo, pokud je zavedeno, je věžňovi nabídnuta možnost bezplatného právního poradenství. Až na ojedinělé kauzy, celý proces výměny informací mezi vězněm a jeho právním zástupcem musí být považován za diskrétní (EVP, 2006, s. 9).

V souvislosti s Evropskými vězeňskými pravidly Hála (2006, s. 19) připomíná koncept Evropské vězeňské filozofie a její tři základní postuláty, které experti členských států Rady Evropy sestavili. Na prvním místě najdeme nutný projev respektu k základním lidským právům zaručenými Listinou základních práv a svobod. Druhý bod zdůrazňuje to, že trest odnětí svobody je trestem sám o sobě, a třetí to, že umožnění zvýšit znalosti a schopnosti vězně během pobytu ve vězení následně povede k jeho lepšímu začlenění do běžného života po odpykání trestu.

1.2. Penitenciární péče

Vězeňské označení penitenciární, z latinského *poenitentia*, se překládá jako napravení či názorová a myšlenková přeměna. Na rozdíl od spojení vězeňská péče, komplexnější pojem penitenciární dává akcent na reintegraci, nápravu a převýchovu, nikoliv na útisk, násilí, donucování a nespravedlivé jednání. Další pojmy, které se váží k této speciální péči, jsou kupříkladu penitenciární disciplíny, penitenciární znovuzачlenění, penitenciární realita nebo penitenciarista (Mařádek, 2005, s. 63). Penitenciární proces je započat uložením trestu omezující svobodu a trvá až do jeho vypršení, kdy se daný jedinec navrácí zpět do společnosti (Černíková, 2002, s. 12).

Je žádoucí, aby penitenciární působení ve věznicích mělo interdisciplinární charakter, tedy aby do celého procesu byla zapojena penitenciární psychologie, pedagogika, sociologie, právo a v případě nutnosti i penitenciární psychiatrie. Provázanost těchto aplikovaných věd napomáhá ke společenské rehabilitaci lidí za mřížemi a vnášení nových poznatků do oboru kriminalistiky (Černíková, 2002, s. 9).

Pro potřeby této práce krátce rozvedu role penitenciární psychologie, pedagogiky a sociologie. Psychologie vězeňství, nedílná součást forenzní psychologie, se věnuje okruhu problémů souvisejících s pobytem jedince ve vězení (Sochůrek, 2008, s. 9). Dle

Mařádka (2003, s. 51) se penitenciární psychologové zabírají třemi hlavními oblastmi - vězeň, vězeňský personál a vězeňství, přičemž psychologie vězně se pokládá za nejvíce prozkoumanou. Zahrnuje diagnostickou a terapeutickou činnost, krizovou intervenci, problematiku zacházení s vězni a vězeňské subkultury a kategorizaci pachatelů. I u personálu ve vězení je velice důležité psychologické působení, a to ve smyslu správné volby zaměstnance, odpovídající přípravy, psychohygieny a potřebného poradenství. Poslední oblast - vězeňství - řeší psychologické aspekty vězení jako instituce, tedy jeho řízení, vnitřní a vnější komunikaci, uspořádání nebo jeho architekturu (Mařádek, 2003, s. 52).

Pedagogika penitenciární, zastarale ve Východním bloku označována jako nápravně pracovní, nebo dále pedagogika odsouzených či forezní (Mařádek, 2003, s. 50), je aplikovanou naukou pedagogiky, jejímž předmětem je studovat, vychovávat a vzdělávat odsouzené osoby zejména k výkonu trestu odnětí svobody, zkráceně VTOS (Sochůrek, 2008, s. 9). Vzdělávání odsouzených se často potýká s různými problematickými symptomy, které celý edukační proces ztěžují. Jsou jimi šikana, drogová závislost, krajně radikální postoje či patologické jevy ve struktuře osobnosti. U odsouzených mladistvého věku, jejichž dosavadní životní zkušenosti jsou negativně spojeny se sítěmi ústavní péče, se mnohdy setkáváme s osvojením špatných copingových strategií a chudým repertoárem dosahování cílů (Válková, 2014, s. 121). Ve vězeňské praxi penitenciární pedagogové zastávají pozice vychovatelů u mladistvých obviněných nebo speciálních pedagogů ve VTOS či výkonu vazby (Mařádek, 2003, s. 50). Pracovní náplní těchto pracovníků je výchovná problematika vězňů a tvorba reintegračních plánů, které napomáhají ke splnění výchovného účelu trestu (Černíková, 2002, s. 9).

Dalším specializovaným oborem je penitenciární sociologie. Ta se orientuje buďto na samotné vězně nebo vězeňské zaměstnance. Tito sociologové provádí vězeňské sociologické průzkumy, socioterapie a sociometrii, která pomůže odhalit vztahy ve vězeňské populaci, preference jednotlivých vězňů a případně může odhalit původce potencionálních sporů (Štěrba, 2007, s. 11-12). Jak podotýká Mařádek (2003, s. 53), přítomnost penitenciárních sociologů není obzvláště v českém prostředí zcela běžná, jako je tomu třeba u vězeňských psychologů, které nyní každá česká věznice má.

1.3. Postpenitenciární péče

Fáze penitenciární by měla být po odpykání trestu provázána s fází postpenitenciární. Důvodem je skutečnost, že pozitivní transformace vězňova chování

nemůže probíhat pouze v rámci vězeňské instituce, aneb je žádoucí, aby tato snaha pokračovala i nadále po jeho propuštění na svobodu (Černíková, 2008a, s. 18). To může přinášet různé negativní důsledky, od šoku ze svobody až po přijetí pocitu inferiority či nulového sociálního uplatnění (Čírtková, 2004, s. 22). Štěrba (2007, s. 116) dále dodává, že aplikace a kvalita postpenitenciární pomoci po vykonávací fázi závisí na sociální politice každého státu a také na nazírání daného národa na trestnou činnost.

Za úspěšně ukončenou postpenitenciární etapu se pokládá opětovná socializace odsouzené osoby. Mařádek (2005, s. 95) toto považuje za nejobtížnější nápravně edukační cíl. Bývalý vězeň, jenž tohoto docílil, dále nepáchá žádnou další kriminální činnost, poněvadž si osvojil nové vzorce chování, myšlení a postoje.

Důležité je ale také zmínit, že ne vždy je absolutní resocializace uskutečnitelná. U dospělých odsouzených jedinců a jedinců, kteří páchají trestnou činnost opakovaně, jsou často vzorce kriminálního jednání velice silně zakořeněny, a proto se doporučuje nastavovat menší, účelné, ale za to dosažitelné cíle (Černíková, 2002, s. 101). Protože *„přes všechno úsilí vězeňského personálu směřující k úspěšné resocializaci, by se nikdy nemělo zapomínat na nejdůležitější zásadu vězeňství: když nemůžeme pomoci, alespoň nesmíme uškodit.* (Mařádek, 2005, s. 95).

1.4. Vězeňská subkultura

Považuji za důležité více přiblížit mikrosvět, do kterého se jedinec za mřížemi zařazuje. Tento mezník s sebou přirozeně přináší nemalé psychologické a sociální strádání v oblasti svobody, samostatnosti, osobní bezpečnosti, postavení a také strádání materiální. Slovní spojení vězeňská subkultura, jinak označováno také jako kriminální minorita či podsvětí, zahrnuje zcela nové fungování a nová pravidla, jež se výrazně podepisují na chování uvězněného jedince a vězeňských společenstvích (Mařádek, 2003, s. 95). Není neobvyklé, že normy vězeňské minority jsou v rozporu s prezentovaným formálním řádem dané věznice (MV, 2016, s. 26). Kromě svébytných nepsaných norem, které jsou vymáhány ze strany spoluvězňů, se pod pojem řadí dále ještě vězeňské zvyky, způsoby, rituální chování a slang vězňů neboli argot (Mařádek, 2003, s. 95). Mechanismus společenství ve vězení funguje hlavně na základě sociálního učení a jasného rozvrstvení vězňů (záleží na délce trestu, (MV, 2016, s. 27). Působení vězeňské komunity může být jednak ve prospěch daného vězně a jednak proti němu, záleží totiž na mnoha faktorech. Kupříkladu na zmíněném zařazení, identifikaci s určitou vrstvou, vycházením s vězeňským personálem, velkou roli hraje také zachování styku s blízkými a spojení s vnějším světem

(MV, 2016, s. 42). Nežádoucí jevy způsobené kriminální subkulturou se dají rozřadit ze dvou hledisek, a to desocializačního (pozbytí společenských vztahů,...) a kriminogenního (recidivní trestná činnost) (Mařádek, 2003, s. 96).

1.5. Recidiva

Další výraz, který je pro tematiku práce podstatný vysvětlit, je recidiva. O ní hovoříme v případě, že nežádoucí kriminální chování se u osoby propuštěné na svobodu znovu opakuje (Hartl, 2009, s. 500). Tento jev je jasným ukazatelem úspěšnosti penitenciární a postpenitenciární péče. Návrat k nežádoucímu chování, jak uvádí Sochůrek (2008, s. 48), je nejčastěji do jednoho roku po výkonu trestu. Pro zajímavost uvádím nejnovější dostupná data z českého prostředí, kdy za rok 2019 bylo z celkového počtu kriminálních případů (n=105 994) stíháno 45 % recidivistů (n=47 904) (PČR, 2019). Výzkumný projekt Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace realizovaný v roce 2016 prezentuje policejní statistiku od roku 2000 do roku 2015. Procenta recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob ukazují na stoupající tendence - v roce 2000 podíl dosahoval 29,7 %, zatímco o 15 let později činil 52 % (IKSP, 2016, s. 26).

Další údaje tentokrát ze zahraničí jsou taktéž přebrána z výše uvedených projektů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Míra recidivy v roce 2009 (doba pozorování 1 rok) se například v Anglii a Walesu vyšplhala na 39,3 %, v roce 2010 v německé populaci na 35 % (doba pozorování 3 roky) a v Dánsku v roce 2005 na 26 % (doba sledování 2 roky) (IKSP, 2016, s. 56). Informace z USA čerpám z dlouhodobých studií o recidivě. Autor článku M. Clarke (Clarke, 2019) poukazuje na to, že míra znovuzatčení se v americkém prostředí šplhá opravdu vysoko. V roce 2018 Ministerstvo spravedlnosti v reportu o longitudinálním pozorování recidivismu uvedlo, že z celkového vzorku 412 731 propuštěných osob v roce 2005 45 % bylo opětovně zatčeno do jednoho roku od propuštění. Druhý rok od propuštění bylo poprvé usvědčeno 16 % bývalých vězňů a po devíti letech sledování bylo z celkového množství znovu zatčeno 83 %.

1.6. Prizonizace

V odborných textech se objevuje pojem prizonizace. Černíková (2002, s. 65) tento jev vystihuje dvěma slovy tzv. věznice domovem. Jedná se o označení negativního procesu, k němuž může dojít v průběhu penitenciární péče, neboli soubor všech špatných fenoménů vězeňského prostředí, které působí na člověka a na které si vězeň postupně

zvyká, zvnitřňuje si je. Tento proces zahrnuje dva aspekty - institucionalizace a ideologizace (Mařádek, 2003, s. 59).

Institucionalizace v penologii, tedy ve vědě o trestu a trestání, představuje vtahování uvězněného jedince do vězeňského prostředí a jeho postupné přivykání na zjednodušenou podobu života a s tím i související vnitřní organizaci tohoto zařízení. Je pochopitelné, že čím delší čas člověk za mřížemi stráví, tím více hrozí ztráta vlastní iniciativy, a tudíž odloučení od vnějšího sociálního prostředí. Takovýto jedinec si vězení může institucionalizovat natolik, že již není schopen volit jiný způsob života a do vězení se dostává opakovaně, protože na svobodě nemůže či neumí za běžných podmínek fungovat (Mařádek, 2003, s. 59). Tento stav se pojmenovává jako porucha chování během uvěznění nebo také latentní anomální chování. Ve skutečnosti je ale penitenciární služba neefektivní, i přestože se jedinec vyznačující se tímto typem chování jeví vězeňskému sboru jako poslušný. Vězeň totiž své chování přetváří dle očekávání vězeňské služby, ale faktem je, že si pouze osvojuje techniky zvládnání kriminálního života ve vězení, což má desocializační účinky (Mařádek, 2003, s. 42-43).

Ideologizací rozumíme schvalování a přejímání hodnot, postojů, názorů a pravidel chování, jež vznikají v rámci nejrůznějších vězeňských společenství (Mařádek, 2005, s. 77).

Penitenciární psychologie v kontextu prizonizace používá anglický pojem *harm reduction* aneb tendence snížit negativní dopady uvěznění na psychiku člověka na minimum (Sochůrek, 2008, s. 9).

1.7. Proč se stát dobrovolníkem

Nejčastěji vyskytující se položkou na seznamu důvodů, proč se zapojit do vězeňské korespondence, je dozajista prvek podpory nebo vzpruhy pro uvězněné osoby.

Nyní se vrátím ke studii M. Veselského, jejíž součástí byla pro uvězněné osoby tato instrukce „Vyberte, prosím, tři věci, které Vám na pobytu ve vězení vadí z uvedených věcí nejvíce.“ Dotázaným vězňům nejvíce schází spojení se svými blízkými, potvrzuje se tedy strádání v oblasti sociálních kontaktů. Mezi další uvedené položky pozorování byly mimo jiné zařazeny i nemožnost promluvit si či pocity nudy (Veselský, 2009, s. 6).

Jak z výše uvedených podkapitol vyplývá, a na co mnoho organizací a projektů zaštiťující psaní vězňům odkazuje, je potřeba nastolení tzv. *well-beingu*, snížení rizika recidivy, znovuzískání zaměstnání.

1.7.1. Psychická podpora

Well-being aneb pocit celkové pohody, blahobytu, a to jak ve smyslu fyzickém, tak zároveň psychickém, se dále charakterizuje nízkou mírou distresu a kvalitním prožíváním (APA, 2020). Stejně jako pro svobodného člověka, tak i pro člověka ve VTOS je kontakt s vnějším světem nesmírně důležitý. Pro vězně je často korespondence s někým zvenčí, ať už v podobě ručně psaných dopisů nebo elektronická, jediný způsob, jak dostat svůj vlastní příběh, právní záležitosti či autorskou tvorbu ven z prostoru věznice a mít tak možnost cítit se zase jako člověk, občan (Holtz, 2002, s. 2). Několik programů tuto funkci pojmenovává slovy *safeguard mental health*.

Jedním z rysů vypovídajícím o dobré kvalitě věznice je právě ten, že osoba za mřížemi je v kontaktu se svými blízkými, přáteli a venkovním světem, a to v takové kvalitě a rozsahu, že je i nadále schopna rozvíjet tyto vazby (Coyle, 2002, s. 96). Podle Coyla (2002, s. 47) by na věznice nemělo být nahlíženo jako na izolované, neznámé prostředí, do nichž společenský systém vyřazuje ty, kteří nedodržují zákony a kteří představují riziko pro ostatní. Například webové stránky *Missouri Department of Correction* (MODOC, 2020) písemnou korespondenci doporučují a sdělují, že uvězněný po příchodu do věznice obdrží dva listy papíru, obálky a tužku, aby mohli zůstat ve spojení s rodinou a přáteli. Také uvádí, že počátek uvěznění se většinou neobejde bez pocitů sklíčenosti, zahanbenosti a úzkosti, a proto je potřeba, aby komunikace ze strany blízkých neustávala, aby vytrvali v psaní a poskytli tak dostatečný suport.

Zástupkyně *Virginia Department of Correction* uvedla, že osoby za mřížemi, i když jsou fyzicky odpojeni od vnějšího světa, tak si skrze dopisy udržují a budují vztahy a cítí se díky nim optimisticky (WriteAPrisoner, 2020).

Mluvčí vězeňské služby v Severním Irsku podotkl, že vězeňské dopisování je běžně praktikováno po celém světě a ani u nich ve věznicích tomu není jinak. Jednak to plní efekt terapeutický a jednak to má i význam edukační, neboť se vězňové snaží formulovat své myšlenky a zdokonalují si svou čtenářskou gramotnost (WriteAPrisoner, 2020).

V roce 2015 52 britských a velšských věznic umožňovalo si najít někoho zvenčí na dopisování. Tento počet zahrnula do své studie Univerzita ve Warwicku a zjistila, že vězeňská korespondence hodnotně přispívá k vyrovnanému prožívání daných vězňů, ba dokonce dokáže upozornit na suicidální tendence a zefektivňuje rehabilitaci vězňů (University of Warwick, 2015).

1.7.2. Snížení rizika recidivy

Pokud se vězni ještě ve vykonávací fázi zapojují do aktivit poskytovaných například různými neziskovými organizacemi, volontérskými zařízeními, samotným vězeňským personálem či zůstávají v kontaktu se svou rodinou a přáteli, je zde určitá probabilita, že nedojde k opakovanému páčání trestné činnosti (Travis, Solomon, & Waul, 2001, s. 19). Po odchodu z nápravných zařízení je žádoucí, jak ještě autoři (Travis, Solomon, & Waul, 2001, s. 1) dodávají, předcházet negativnímu zacyklení také proto, aby nedošlo k drogovému nebo alkoholovému relapsu či aby jedinec neskončil na ulici.

Minnesotská studie, kterou realizovalo *Minnesota Department of Corrections*, zkoumala dopady návštěv (nejčastěji přítel/přítelkyně, matka, sourozenci a duchovní) a komunikace na uvěznění. Z výsledků bylo zřejmé, že frekvence návštěv a z toho plynoucí sociální opora má vliv na výskyt recidivy po propuštění (MNDOC, 2011, s. 18).

Veselovský (2009, s. 7) uvádí, že zpět do vězení se logicky znovu dostávají hlavně ti, u nichž se výchovný, ale i represivní dopad uvěznění mívá účinkem. „*Na vině přitom nemusí být pouze sklony recidivistů ke kriminálnímu jednání, ale také jejich neutěšené sociální zázemí. Není výjimkou, když rodina s odsouzeným přeruší kontakt - zejména u závažných deliktů. Kontakt s blízkými tak logicky chybí méně těm, nad nimiž rodina a známí už „zlomili hůl“, aktéři často nemají žádné sociální zázemí ani na svobodě.*”

1.7.3. Znovuzískání zaměstnání

Jako další funkce vězeňské korespondence je především zahraničními organizacemi udáváno nalezení nového zaměstnání. Nezaměstnanost s sebou totiž přináší nemálo negativních psychických dopadů. Například pocity marnosti, neužitečnosti, ztráty životního cíle mají za následek konzumaci alkoholu a jiných návykových látek, úplnou rezignaci a v některých případech i pokusy o sebevraždu. Je proto důležité, aby se propuštěné osoby dostaly co možná nejdříve do pracovního procesu, a měly tak efektivní a aktivní náplň dne (Hartl, 2009, s. 357). A z toho důvodů si vězňové mohou na mnoha webech svůj profil utvořit přímo za tímto účelem, kde kromě svých osobních údajů vypisují dosažené vzdělání, získané certifikáty, absolvované kurzy, předchozí pracovní zkušenosti a dále dovednosti, znalosti a osobnostní vlastnosti. Tvoří si fakticky takové online portfolio.

1.8. Možná rizika plynoucí z vězeňské korespondence

Pokud se máme zamyslet nad možnými negativními aspekty dopisování s vězni, určitě se zde nedá hovořit o obecných platnostech. Jedná se o individuální záležitosti, které jsou potřeba z pozice potencionálního dobrovolníka zohlednit velice pečlivě a určitě si jasně vymezit, jaká jsou má očekávání a s jakým cílem se do dané činnosti zapojím. V různých médiích, diskuzích a komentářích se objevují někdy až nesmyslná tvrzení o možných nebezpečích, které by mohlo z dopisování vyplynout, ale samozřejmě že tato stanoviska jsou na uvážení každého zvlášť.

Zprostředkovatel vězeňské korespondence má vždy seznam pravidel, kterých by se měl dopisovatel držet a předcházet tak vzniku možných rizik. Podrobněji jsou tyto instrukce rozpracovány v části věnované obecným zásadám.

K odhalování profilů vězňů v USA, kteří nějakým způsobem zneužívají služby dobrovolnických organizací pro dopisování, slouží facebooková skupina *Prison Penpal Scams/Cheaters/Hoppers Exposed - Is This Your Inmate?*. Více o ní v kapitole 2.2.1.

1.8.1. Otázka důvěryhodnosti

Jako prvotní, co téměř každému vytane na mysli, je otázka, zda si může být člověk jistý, jestli to, co s ním vězeň sdílí, je pravdivé. Stejnou otázku si položil i profesor na americké Univerzitě v Louisville z Katedry trestního práva, Richard Tewksbury. Pod názvem *Personal Ads From Prisoners: Do Inmates Tell the Truth about Themselves?* (Tewksbury, 2005, s. 1-2) vypracoval menší studii, jejíž záměrem bylo zjistit, nakolik přesně vězni vyplňují své osobní informace do inzerátů, které jsou následně uveřejňovány na webové stránky. Tewksbury si pro potřeby výzkumu vybral dva hlavní zdroje - webové stránky umožňující vězňům hledat možné dopisovatele, konkrétně WriteAPrisoner.com, Inmate-Connection.com a Inmate.com, a stránky Ministerstev, kde jsou volně přístupné personální údaje o trestancích (jméno, datum narození, datum odsouzení a předpokládané datum propuštění) a důvody jejich odsouzení. Výzkumný vzorek čítal 1051 případů z 18 různých států v USA. Bylo zjištěno, že mnohem více mužů než žen si založilo profily na výše zmíněných webech (87,4 %, tedy 919 mužů průměrného věku 33 let) a primárně se z tohoto počtu mužů jednalo o násilné pachatele (odsouzení za vraždu ve 348 případech, za loupežné přepadení ve 194 případech) a drogové delikventy (113 případů). Po porovnání jejich inzerátů s oficiálními úředními záznamy se ukázalo, že 14,3 % (n=150) z celkového vzorku nevedlo správně svůj nejzávažnější spáchaný trestný čin, a jak by se dalo

předpokládat, informace zatajili ti, co spáchali opravdu vážné násilné činy. 32 % ze zmíněných 150 případů nepřiznalo spáchání vraždy, dalších 28 % znásilnění či jiný sexuální trestní čin a 10,7 % zamlčelo odsouzení za loupežné přepadení. Dále téměř jedna pětina z celého množství inzerátů (18,9 %; n=199) nesdělila pravdivě svoje předpokládané datum propuštění, svůj věk neuvodilo dobře jen 3,3 % trestanců (n=35). Průměrně si tito vězni snižovali svůj věk o 2,5 roku ve srovnání s daty z oficiálních státních zdrojů. Co se týče rozdílů jednotlivých hodnot z hlediska genderu, žádné významné odlišnosti studie nezaznamenala. Další aspekt, který Tewksbury porovnával, se týkal účelů, za jakými si vězni své profily zakládali. Muži, jež hledali právní pomoc, se objevovali ve 11,6 % inzerátech (n=122), finanční pomoc požadovalo 14 % případů (n=147). Oproti mužům mnohem častěji žádaly o jednu ze dvou forem pomoci ženy, o finanční dary ve 47 % (n=62) a o právní podporu ve 23,5 % (n=31). Na platformě WriteAPrisoner je ve formuláři již speciálně vymezené poznámkové pole, kde vězni mohou zaškrtnout svůj důvod založení profilu - jestli hledají právní pomoc či finanční podporu. Ze 737 profilů braných z tohoto webu 26,3 % vyslovilo konkrétní žádost (n=277). Autor studie poznamenává zajímavost, že se najdou i tací, kteří žádají o pomoc při právním řešení svého případu, ale neuvodou správně okolnosti jejich odsouzení. Souhrnně výzkum potvrzuje, že alespoň jednu nesrovnalost na svém profilu udala takřka jedna třetina vězňů (31,5 %; n=331). Ale navzdory některým očekáváním, pouze na dvou profilech byly nalezeny klamné všechny tři údaje, a to jak věk, datum propuštění, tak i důvod trestu. Právě datum jejich návratu na svobodu a spáchaný čin jsou nejčastější položkou, kde vězni klamou (Tewksbury, 2005, s. 1-6).

Pokud se vrátíme zpět k názvu Tewksburyho výzkumu, určitě ani po výše zmíněných číselných datech nelze definitivně říci jasnou odpověď - všichni vězni lžou či nejde věřit žádnému vězni. Takto absolutisticky vyvodit závěry není schopna žádná studie. K čemu ale rozhodně vedou zjištěné výsledky je to, že k zadaným údajům na osobních profilech vězňů je nutno přistupovat se zdravou dávkou skepticismu. Také je potřeba se zamyslet nad tím, že každá strana, dobrovolník se zájmem si dopisovat s vězněm i samotný vězeň, má například jiná kritéria při určování závažnosti spáchaného trestného činu, jiná očekávání ze zakázky při korespondenci (viz žádosti o právní/finanční podporu) a významnou roli hraje také to, jestli si dobrovolník dopisuje s osobou z českého vězeňského prostředí nebo třeba amerického. Členové organizačního týmu WriteAPrisoner k výsledkům této studie prohlašují, že jejich strana ke každému vězeňskému profilu připojuje příslušný odkaz na Ministerstvo, kde je možné si správnost osobních údajů

zkontrolovat. Dále také uvádí, že jednou ze zásad této platformy umožňující vězeňskou korespondenci je právě to, že pokud dojde k uvedení nesprávných údajů ze strany vězně, profil je smazán s odůvodněním zneužití tohoto webu (WriteAPrisoner, 2020).

1.8.2. Manipulativní tendence

Předtím, než se dopisovatel zapojí do dobrovolnické aktivity, je důležité, aby si promyslel otázku ohledně jeho soukromí. Zásadní pro dopisování, zvláště z jeho počátku, je zvážení toho, co chce a bude vězňovi sdílet. Jak uvádím v obecných zásadách, při tomto druhu komunikace se doporučuje nesdílet žádné údaje, jež by mohly vést k následné identifikaci dotyčného či snad jejich zneužití. Z především zahraničních webů a diskuzí se dá vyzorovat, že ne všichni vězni musejí mít čisté záměry. Může docházet k prosbám o zaslání různých předmětů, fotografií nebo právě citlivých údajů. Z vlastních zdrojů vím, že není zcela nezvyklé, že zejména vězni mužského pohlaví mají někdy skrze webové platformy snahu navazovat romantické vztahy, aniž by si to na začátku uvedli na pravou míru. Při prohlídce právě třeba WriteAPrisoner stránek není obtížné najít profily, které jsou založeny přímo za účelem najít si potenciálního partnera/partnerku.

Již od prvního dopisu je tudíž nezbytné jasné vytyčení hranic nejen pro sebe sama, ale i pro vězně. Seznámit vězně se svými důvody a intencemi dopisování je dobrým krokem pro dlouhodobější plán korespondence.

2 Dobrovolnické programy vězeňské korespondence

V současné době existuje různě po světě opravdu velká spousta iniciativ, jež zajišťují písemný kontakt dobrovolníků s vězni, ať už se jedná o organizace a projekty s dlouholetou zkušeností či jednorázové akce.

O zapojení vězně do vězeňské korespondence rozhoduje samotný vězeň. Osoby ve VTOS se o možnostech dozvídají díky součinnosti věznic s neziskovým sektorem či jinými sociálními organizacemi, které mezi sebou mohou, ale nemusí mít uzavřené dohody o spolupráci. Přednost pro zařazení do programu dostávají vězni, již mají minimum kontaktu s vnějším světem, a ti, u nichž se predikuje příznivý vliv na jejich osobu. Nicméně koordinátoři přiznávají, že tato aktivita je pro jejich organizace finančně náročná.

U nás platí, že dobrovolník si vybírá ze seznamu zájemců předloženého jeho volontérskou organizací, avšak v zahraničí je uveřejnění profilu na mnoha webových platformách zpoplatněno. Tento příjem se používá především k provozním nákladům, jakož i pro stipendia, reintegrační projekty, pro řadu dalších nekomerčních programů zaměřených na snížení recidivy a nakonec na pomoc vězňům (například při propuštění obdrží tzv. *Welcome Home Kits*). A i když by se mohlo zdát, že kupříkladu američtí vězni mají přístup k internetu, není tomu tak. Zakládání *pen-pals* účtu, popřípadě nadcházející elektronická komunikace, probíhá vždy offline.

Následující podkapitola je seznamem nejčastějších obecných pravidel uváděných dobrovolnickými programy. Navazující oddíly jsou věnovány právě některým takovým to organizacím a projektům, díky kterým může zájemce o vězeňské dopisování najít svého adresáta.

2.1. Obecné kroky a zásady při psaní si s vězni

Formulovat univerzální zásady, které by platily pro všechny typy vězeňské korespondence, není možné, a důvody jsou zcela zřejmé. Pravidla podléhají nejen jurisdikcím daného státu, nýbrž i nastavením dané vězeňské instituce a dobrovolnickým organizacím. Záleží jen na samotném dopisovateli, jestli se rozhodne pro kontakt s uvězněnou osobou v České republice nebo s někým ze zahraničí, a jak je patrné v dalších kapitolách, spektrum možností je opravdu velké. A je také jen na zvážení každého daného jedince, jestli bude v kontaktu s jedním či více vězni.

▪ **Přihlášení** - Pokud se jedinec rozhodne pro výměnu dopisů s českým vězněm, příslušná organizace ho registruje jako svého člena a stanovuje si svá vlastní interní

programová pravidla. Mnohdy se setkáváme s úvodním rozhovorem a školením, kde jsou předloženy veškeré instrukce k dopisování. Obě strany, dobrovolník a organizační tým, spolu dále kooperují, takže mluvíme o aktivním vztahu. Zařizovatel kromě jiného může svým členům poskytovat supervizi, další prohlubování znalostí například v oboru penologie a pomoc při řešení různých nesrozumitelností či problémových situacích.

- **Věk** - První podmínkou k zapojení se do dopisování je splnění věkové hranice. Ačkoliv je v České republice dle zákona 198/2002 dobrovolníkem fyzická osoba starší 15 let, která vykonává dobrovolnickou službu na území ČR a která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne tuto službu poskytovat (Zákon o dobrovolnické službě, 2002), organizace nejčastěji udávají minimální věk 18 let.

- **Trestní bezúhonnost** - Některé organizace ji vyžadují a pro některé není podstatná.

- **Anonymita** - Z informací uvedených v oddílu o možných negativních dopadech dopisování plyne, že nesdělovat osobní citlivé informace, je na místě. Dostáváme se ale ke značnému rozdílu mezi volbou vězně z českého nebo zahraničního prostředí. České vězeňské dopisování v rámci různých programů funguje tak, že dobrovolníci adresují psaní příslušným organizacím, které si zvolili, a ta dopisy předává. Jiná varianta je taková, že dopisy se píše v tzv. dopisovnách, nikoliv z domova. Navrhuje se nevystupovat pod svým vlastním jménem, ale přezdívkou. Pokud se ale jedná o ruční dopisování se zahraničním vězněm, tak je průběh předání následující. Věznice převezme poštu, kterou poté vězeňská služba otevře a prohlédne (v případě přílohy vyhodnotí, jestli ponechá či nikoli; nebo provede cenzuru), a takto otevřenou obálku předá konkrétnímu vězni. Jelikož se na obálku logicky uvádí i adresa odesílatele, vězeň má k dispozici údaje z obálky dopisovatele od prvního obdrženého dopisu. Samozřejmě existuje varianta, že si dopisovatel založí P. O. Box nebo si dopisy nechá zasílat na adresu místní dobrovolnické organizace. Na téměř všech webových stránkách zahraničních zprostředkovatelů najdeme komentář k jejich tzv. vyloučení odpovědnosti, jež upozorňuje na nutnost vlastních ochranných opatření. Totéž platí i pro české poměry, kde jsou podmínky nastíněny na začátku dobrovolnictví.

- **Frekvence** - Udává se, že dopisy by měly být psány s určitou pravidelností po určitou dobu. Doporučení se pohybují okolo jednoho až dvou dopisů měsíčně i v případě, že vězeň píše během této doby vícekrát, a to po dobu jednoho roku. Proto je nutné předem zvážit, zda jsme schopni udržovat tuto častost a trvání.

▪ **Mlčenlivost** - Každý dopisovatel by měl na základě svého vlastního svědomí a vědomí ctít soukromí daného vězně. Informace může sdílet v rámci supervize.

▪ **Přílohy** - Co se týče přiloženého materiálu jako jsou kupříkladu obrázky, fotografie, pohlednice či samolepky, předpisy se liší. U nás platí nařízení nevkládat do obálky nic jiného než dopis samotný, jelikož obsah korespondence je kontrolován a cokoliv navíc nebude věžňovi předáno. Ze své vlastní zkušenosti se zahraniční korespondencí vím, že zde se naopak zaslání vlastní fotografie doporučuje. Více k tomu poznamenávám v praktické části práce.

▪ **Specifické osobnostní rysy, vlastnosti, schopnosti** - Mnoho lidí se táže, zda je k tomuto typu dobrovolnictví potřeba kupříkladu specifické vzdělání v oboru (sociální práce, psychologie,...) či další specifické schopnosti. Odpověď zní, není. Je samozřejmé, že tento druh aktivity není vhodný pro každého, ne všichni vidí přínos a smysl, a proto se tyto lidé rozhodnou pro jiný druh dobrovolnické činnosti.

2.2. Zahraniční programy

2.2.1. Write a Prisoner (USA)

Jako první uvádím americkou online platformu WriteAPrisoner.com, skrze kterou jsem před několika lety začala své dopisování. WriteAPrisoner v tuto dobu funguje již dvacátým rokem a je zde registrováno kolem 12 000 profilů. Organizace vznikala hlavně jako cesta právní podpory vězňům, ale postupem času začala volit komplexnější přístup k řešení problémů v životech vězňů. Nyní se organizační agenda orientuje nejen na advokacii, ale dále poskytuje vězňům vzdělávací příležitosti, pracovní stáže, školní stipendia pro jejich děti a v neposlední řadě také tzv. *pen-pals*, tedy možnost dopisovat si s někým zvenčí (WriteAPrisoner, 2020). Sám Adam Lovell, zakladatel WriteAPrisoner, autor příruček pro vězně *Back to Work* a *Self-help Guide for Inmates - Flourishing through Adversity*, říká, že WriteAPrisoner je místem, kde vězni přebírají odpovědnost za své činy, a místem, kde se mohou střetnout s pozitivními a inspirativními lidmi. A právě tyto osoby mohou sehrát v životě vězňů důležitou roli, ať už jako přátelé, mentoři či jako vzor správného chování (Lovell, 2020). Detailnější přehled o organizaci dále rozvádím v praktické části této práce.

Kromě webu je k dispozici privátní facebooková skupina *Write a Prisoner - The Truth about Writing Inmates in the USA*, která slouží k publikování profilů uvězněných osob, tak i ke sdílení svých kladných i negativních recenzí s dopisováním. Na správce

skupiny se lze obrátit i s jakýmkoliv dotazem. Nyní má skupina přes 2 500 členů a pro každého platí jasná pravidla. Aby si zájemci o *pen-pals* mohli z Facebooku údaje ověřit, příspěvky musí obsahovat věžňovo jméno, číslo a stát uvěznění. Profily trestanců odsouzených za sexuální činy či za činy proti dětem nebudou stránkou sdíleny. Profily, které byly už jednou vymazány, nebudou znovu uveřejněny. Skupina taktéž nedovoluje spamování, inzerci reklam ani petice. Nejčastěji žádají o dopisování blízcí daného vězně, kteří dle předpisů vyplní osobní údaje a přiloží fotografii (Write a Prisoner, 2020). Na doporučení koordinátorů jsem na Facebooku objevila další užitečnou skupinu nazvanou *Prison Penpal Scams/Cheaters/Hoppers Exposed - Is This Your Inmate?*. Jejím účelem není hledání *pen-pals*, nýbrž odhalování manipulativních profilů vězňů. Svoje působení správci skupiny přirovnávají k chapadlům chobotnice, které objevují nekalé praktiky. V této skupině není v žádném případě tolerována nenávisť. Jedná se o podpůrný systém, jehož výstupem je tzv. *blacklist* vězňů, kteří zneužívají služby vězeňské korespondence (Prison Penpal Scams/Cheaters/Hoppers Exposed - Is This Your Inmate?, 2020).

Facebookové skupiny, kde jsou uveřejňovány vězeňské profily, jsou zejména pro americký prostor běžnou praxí.

2.2.2. Human Rights Pen Pals (USA)

V roce 2013 se v Kalifornii konala protestující hladovka, do které se zapojilo 30 000 vězňů vyjadřujících tak nesouhlas se špatným zacházením a zavíráním na samotku. Tato problematika byla rozšířená napříč celými Spojenými státy. Jednalo se o třetí za sebou v řadě jdoucí vězeňský protest, kterým svým rozsahem přilákal pozornost celého světa a jehož výstupem byl soupis tzv. *Five Core Demands*. Pozitivní změny se udály v roce 2015, kdy se ukončily samovazby a povolil se dohled nad kalifornskou vězeňskou sítí, která byla v té době největší na celém světě a která práva vězňů nejvíce porušovala (Prison Hunger Strike Solidarity, 2020). V návaznosti na protestující hladovky vznikla organizace, jež prosazuje spravedlnost všech rasových skupin, lidská práva pro lidi za mřížemi a komplexní monitoring všech vězeňských systémů. Odmítají izolaci vězňů na samotné cely, protože jde dle jejich slov o systematickou mučící praxi (Human Right Pen Pals, 2020).

Na webu této organizace nenalezneme profily jednotlivých vězňů, jako tomu je třeba u WriteAPrisoner, nýbrž emailový kontakt na koordinátorský tým, prostřednictvím kterého si jedinec zažádá o členství, a rovněž brožuru *pen-pals* s popisem jednotlivých kroků při zahajování.

2.2.3. Meet an Inmate, Prison Inmates (USA)

Meet-an-inmate.com a Prisoninmates.com jsou weby velice podobné WriteAPrisoner.com. Opět se jedná o internetové stránky s profily uvězněných osob, které seliší pouze svou délkou trvání a přehledností při listování, jinak obě nabízí uspořádaný seznam tisíců vězňů, kterým lze kromě dopisů zasílat skrze tyto platformy i elektronickou poštu.

2.2.4. Prisoner Correspondence Project (Kanada)

Činnost tohoto dobrovolnického projektu započala v roce 2007 v Montrealu, kdy se ke skupině volentérů dostaly přebytečné dopisy jiného spolku, a oni se rozhodli najít jejich adresáty. To zaměřilo jejich pozornost na propojení lidí za mřížemi s okolními světy. Tvrdí, že vězni nejčastěji čelí násilným útokům, lékařskému zanedbávání a přirozeně hlubokému odloučení od blízkých či jiného zdroje suportu. *Prisoner Correspondence* usiluje o spojení s dalšími možnostmi vzdělávání či spojení s komunitou navzdory odlišnostem, separaci a zdím vězení. Spolupracují s dalšími podobnými projekty, a to nejen v rámci Ameriky. Psaní dopisů pokládají za první krok vězeňské podpory, a tak je do jejich aktivity zapojeno 386 věznic z Kanady a USA, celkem 1922 vězňů, již týdně obdrží 104 dopisů. Jednou z problematik, na kterou se často koordinátoři orientují, je otázka LGBT vězňů. Organizace na svých webových stránkách v rámci online knihovny poskytuje volně ke stažení nejrůznější praktické příručky vztahující se k užívání drog, bezpečnému sexu nebo spektru sexuálních a genderových identit. Pokud se zájemce rozhodne pro nalezení *pen-pals* skrze *Prisoner Correspondence*, koordinátoři ho vyzývají, aby si vše dopředu promyslel a přečetl si jejich zásady a očekávání, k dispozici je i sekce nejčastějších dotazů (Prisoner Correspondence Project, 2020).

2.2.5. Hope behind Bars (Austrálie)

Charitativní organizace sídlící v Queenslandu zřizuje dobrovolnictví nejen v Austrálii, ale i v Thajsku, kde pro vězně zavedla podpůrný projekt *Words of Hope*. Důraz je kladen na křesťanský podtext dopisů, tak aby vězni neztráceli ve věznicích svou víru, ale znovu prožili tzv. *God's love* (Hope behind Bars, 2020), což je charakteristické i pro mnoho českých a zahraničních dobrovolnických projektů. Thajští vězňové si často odpykávají doživotní tresty za drogovou kriminalitu. Projekt zapojuje přes 40 věznic (Hope behind Bars, 2020a).

2.2.6. New Bridge Befriending Foundation (Velká Británie)

Cílovou skupinou britská organizace jsou lidé, kteří jsou izolovaní a zranitelní. Řeč je o lidech ve vězení, pro něž tato nadace kolikrát představuje jediný kontakt s venkovní komunitou. Kromě zaslání dopisů od dobrovolníků, je možné se zapojit ještě do další činnosti, a tou je navštěvování vězňů přibližně každé 3-4 měsíce, které podobně jako dopisování pomáhá těmto osobám překlenout propast mezi věznicí a okolním světem. Dle informací uveřejněných na webu má o návštěvy zájem více jak 40 % vězňů, se kterými organizace spolupracuje, protože to pro ně představuje jediný kontakt. V roce 2018 bylo do činnosti zapojeno 250 volentérů, kteří byli v kontaktu s 638 vězni, a celkem bylo sepsáno 9 640 dopisů (New Bridge Foundation, 2018).

2.3. Tuzemské programy

2.3.1. Vězeňská korespondence (Diecézní charita ČB)

Projekt Vězeňská korespondence, jakožto jedna z mnoha volentérských činností Dobrovolnického centra při Diecézní charitě České Budějovice, má bohatou a dlouholetou zkušenost. Prvopočátek aktivity sahá již do roku 1990, kdy se Helena Brabencová pustila do práce s vězni v rámci projektu Pomoc vězňům, který o čtyři roky později spadl pod Arcidiecézní charitu Praha. Časem se působnost rozšířila i do dalších míst a dnes si zájemci mohou psát s lidmi ve výkonu vazby nebo ve VTOS z těchto věznic: Heřmanice, Horní Slavkov, Hradec Králové, Karviná, Kuřim, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Praha, Valdice. Koordinátoři v dnešní době registrují velký zájem ze strany dobrovolníků, a tak nabídka dobrovolnické činnosti pomalu předstihla poptávku za strany vězňů. Podmínkou pro členství ve Vězeňské korespondenci je odlišná věková hranice než u většiny českých programů, a to 24 let (Dobrovolnické centrum při Diecézní charitě ČB, 2020).

2.3.2. Dopisování s vězni (Dobrovolníci SOS Praha)

Další český humanitární program spadá do projektu Dobrovolníci SOS centra pražské Diakonie Českobratrské církve evangelické a spolupracuje s odsouzenými z věznic: Heřmanice, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové Sedlo, Opava, Oráčov, Pardubice, Plzeň – Bory, Praha – Pankrác, Praha – Ruzyně, Příbram, Stráž pod Ralskem, Rýnovice, Valdice, Vinařice, Všehrady. Centrum samostatně funguje od roku 1992 a řídí se heslem: pomáhat každému, kdo jejich služby potřebuje (od sociálně slabých, zdravotně postižených

až po seniory či lidi s psychickými poruchami). Dobrovolnický tým je sestaven ze členů bez ohledu na víru a náboženské vyznání. Pomoc druhému a zachování tolerance vůči jeho potřebám a jedinečnosti je první příčkou na jejich žebříčku programových hodnot (Diakonie ČCE–SKP, 2014).

2.3.3. Dopisování s vězni (Maltézská pomoc, o. p. s.)

Jednou z náplní nevládní neziskové společnosti Maltézská pomoc je mimo jiné i podpora a pomoc lidem za mřížemi právě formou udržování písemného kontaktu. Mezi její další cílové skupiny se řadí děti s postižením, děti v pěstounské či ústavní péči, sociálně slabé rodiny, senioři, lidé se zdravotním postižením, lidé zasaženi přírodními katastrofami a lidé bez domova. V ČR byla Maltézská pomoc založena v roce 2002 Suverénním řádem Maltézských rytířů – Českým velkopřevorstvím, avšak její činnost je věhlasná téměř po celém světě již stovky let. V duchu křesťanské lásky k bližnímu se řídí mottem - Obrana víry a pomoc potřebným (Maltézská pomoc, 2020). Co se týče voluntérství Dopisování s vězni, jež spadá do programů prevence a zmírňování sociálně patologických jevů, hlásí Maltézská pomoc naplněné kapacity již po několik let. Každý dopisovatel, který dovršil 18 let a v psaních vystupuje pod svou přezdívkou, se účastní školení, jehož součástí je i návštěva věznice (Maltézská pomoc, 2018).

2.3.4. Služba dopisování s odsouzenými (Mezinárodní vězeňské společenství v ČR)

V roce 2010 vzniklo v Praze Mezinárodní vězeňské společenství (MVS), které je součástí *Prison Fellowship International* působící ve 127 státech. *Prison Fellowship* patří k největším křesťanským světovým dobrovolnickým centrům v oblasti vězeňství a jeho kořeny sahají až do roku 1976. Jak název napovídá, ústřední činností MVS je práce s vězni, konkrétně ve věznicích Jiřice, Bělušice, Praha - Pankrác, Praha - Ruzyně, Světlá nad Sázavou, Velké Přílepy, Rýnovice a Vinařice. Aktuálně se kromě vězeňského dopisování realizuje kupříkladu projekt *Příprava na propuštění a následná péče na svobodě*, *Building Bridges*, *Vězňova cesta*, *Změna je možná - Chci pracovat nebo Podpora resilience rodin odsouzených ve VTOS*, ve vánočním čase potom projekt *Andělský strom* (Prison Fellowship, 2020).

Mentoring formou dopisů, jak pojmenovávají členové MVS vězeňskou korespondenci, je rozběhnutý již od jejich začátků. Tím, že je tato služba propojená s výše vyjmenovanými aktivitami, jejich agenda tak utváří velice efektivní působení pro vězně,

osoby propuštěné, jejich rodiny, pro oběti zločinů a v neposlední řadě také pro vězeňský personál (Prison Fellowship, 2020a).

2.3.5. Amnesty International

Amnesty International je světově proslulé hnutí zabývající se prosazováním lidských práv. Její činnost směřuje ke konkrétně vybraným případům uvězněných osob, které jsou nespravedlivě vězněny či utiskovány. I když se může zdát, že se jedná o poněkud jiný druh iniciativy, než jsou doposud vypsány, stále mají společné to, že hovoříme o podpoře vězňů díky dopisům. Česká odnož po vzoru originální Amnesty již každoročně od roku 2010 na Den lidských práv spouští výzvu nazývanou Maraton psaní dopisů. Ruční psaní jsou následně zasílána příslušným autoritám, a tak toto hnutí hlásí příznivé zvraty až ve třetině případů (Amnesty International, 2020).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Po teoretické části následuje část empirická, ve které je předestřena má několikaletá zkušenost s dopisováním s americkým vězněm, a to formou případové studie. Vzhledem k tomu, že jde o práci s dopisy, tudíž o osobní materiál, rozhodli jsme se studii rozdělit na dvě části - dva úhly pohledu. První náhled vychází z mé pozice dopisovatelky, druhý z pozice nahlížitelky. Pozice dopisovatelky se věnuje objektivní rovině celé naší korespondence, tedy její historii a obecnějším informacím plynoucích ze psaní. Za to pozice nahlížitelky proniká více do hloubky, jedná se o retrospektivní pohled na naše dopisování - na prolínání různých témat, vlastních motivů a pocitů v kontextu dopisování. V závěru případové studie ještě doplňuji rozšíření těchto pohledů o pohled z tzv. druhé strany, přičemž se skrze weby a jejich diskusní fóra zaměřuji na zkušenosti ostatních s vězeňskou korespondencí.

3 Metodologie výzkumného šetření

3.1. Cíl výzkumného šetření

Cílem tohoto výzkumu je vnést hlubší pohled do dané tematiky tím, že sdílím svou vlastní zkušenost s vězeňskou korespondencí. Tím, že studie vychází z mé introspekce a retrospekce, doplňuji ji o nazírání druhých lidí, kteří se buďto do dopisování také zapojili, a nebo přispěli svým názorem do veřejné diskuze.

3.2. Výzkumný design a typ výzkumného plánu

S ohledem na záměr výzkumného šetření je pro tuto práci zvolena strategie kvalitativního designu, protože, jak uvádí Hendl (2008, s. 48), velkou předností tohoto výzkumu je podrobná deskripce a vhléd při zkoumání jedince, skupiny či fenoménu v přirozených podmínkách.

Jako výzkumný plán je vybrána případová studie vězně, analyzuje se jeden případ, jedná se tedy o jednopřípadovou osobní studii, jejíž funkcí je detailní deskripce celého případu.

3.2.1. Případová studie

Případová studie bývá v odborné literatuře označována jako jeden ze základních výzkumných designů pro společenskovední obory. Výzkumná pozornost je orientována na

určitý případ, kterým může být jednotlivec či skupina. Jedná se o detailní pozorování fenoménu, jež v celém průběhu zkoumání umožňuje nejen pochopení dílčích souvislostí, ale zároveň i komplexní náhled (Miovský, 2006, s. 94). Hendl (2008, s. 102) případovou studii přirovnává k mikroskopu, který musí být na daný objekt dobře zaostřen, jinak výsledný obraz nemůže být dostatečně kvalitní. Je proto zásadní, aby na objekt studie bylo nahlíženo komplexně.

Dle toho, jaký případ je sledován, se odborné publikace nejčastěji shodují na těchto variantách rozlišení - osobní případová studie, studie komunity, studie sociálních skupin, studie organizací a institucí, zkoumání programů, událostí, rolí a vztahů (Hendl, 2008, s. 102-103). Hendl (2008, s. 105-108) dále ještě píše o Stakovu rozčlenění na intrinsitní, instrumentální a kolektivní případové studie. Z tohoto hlediska by se ve spojení k této práci jednalo o intrinsitní, jejíž záměrem není vztahovat fenomén do obecných rovin, testovat hypotézy či navrhnout teorie. Nýbrž zde si badatel vybral případ kvůli němu samotnému a snaží se postihnout všechny souvislosti, co nejlépe mu porozumět, aneb pochopit ho co nejvíce do hloubky. Čtvero dělení lze vidět u Yina, jehož pojetí případové studie se opět trochu liší od předešlých. Rozlišuje případovou studii exploratorní, explanatorní, deskriptivní a evaluační s ohledem na to, jaký je typ výsledku. Ve vztahu k tomuto pojetí by se v této práci dalo hovořit o deskriptivní případové studii, protože jak už název napovídá, hlavní cílem je deskripce, tedy ucelený popis daného fenoménu, která poskytuje narativní sdělení (Švaříček, Šedřová, & kol., 2014, s. 102). Miovský (2006, s. 96) kromě jednopřípadových a komplexnějších studií ještě vymezuje speciální typ, a to případovou studii životního příběhu neboli životní historie.

Jak již z výše uvedeného vyplývá, případová studie v této práci je zaměřena na jednu osobu, jedná se o jednopřípadovou osobní studii, tedy nejjednodušší typ, v psychologii velmi často postavené na klinické kazuistice. I pro tento typ samozřejmě platí, že se pečlivě studují jednotlivé oblasti jedincova života, na základě kterých se pak utváří celkové pojetí případu v širokém kontextu. Základem kvalitního zkoumání je určení výzkumné otázky a výzkumného záměru (Miovský, 2006, s. 95).

Konkrétním objektem této studie je americký vězeň, se kterým jsem od konce roku 2016 až doposud v pravidelné písemné komunikaci (kombinace ručně psaných dopisů a e-mailů).

3.2.1.1. Rozfázování případové studie

Ačkoliv má každá případová studie svůj jedinečný pružný charakter, její aplikace by měla být důkladně rozplánována dle těchto jednotlivých kroků, jež se mohou vzájemně prolínat (Hendl, 2008, s. 110-112):

- Vymezení tématu výzkumu, a s tím souvisejících výzkumných otázek
- Volba zkoumaného případu, stanovení metod získávání a analýzy dat; Švaříček a Šedřová, & kol. (2014, s. 108) souběžně s definováním případu ještě zdůrazňují určení etických hledisek výzkumu. Nezbytnost tohoto kroku ozřejmují tím, že případové studie se často dotýkají citlivých a osobních témat, a proto musí být kladen důraz na zachování anonymity účastníka/ů.
- Přípravná fáze sběru dat
- Systematický sběr dat z mnoha zdrojů evidence
- Analýza dat a interpretace výsledků
- Sepsání výzkumné zprávy

3.3. Metody sběru dat

Pro většinu případových studií je charakteristické široké využití různých pramenů dat, které se vzájemně doplňují a tvoří komplexní ráz celé studie. Může se jednat o dokumenty, archivní zápisy, přímé či participantní pozorování, rozhovory a fyzické formy artefaktů (Hendl, 2017, s. 205). Miovský (2006, s. 97) mezi výchozí zdroje kromě zmíněných rozhovorů a pozorování řadí ještě lékařskou dokumentaci, záznamy z terapií a supervizí; autobiografie, deníky, memoáry, životopisy, korespondence; spisy státní správy (dokumentace z vyšetřování, soudního procesu a z průběhu výkonu trestu); rodinné anály (historie rodiny); evidence organizace (historie dané organizace, výroční zprávy, záznamy z porad); ohniskové skupiny.

Vzhledem k záměrné volbě objektu zkoumání, osoba ve VTOS, jsou techniky sběru dat pro mou případovou studii redukovány na obsah společné, převážně ručně psané korespondence, která započala koncem roku 2016 a trvá dodnes. K naší korespondenci náleží i občasné přílohy. Ze strany vězně se jedná o fotografie, ručně malované obrázky a autorskou poezii; já čas od času připojuji fotografie, pohlednice či narozeninové blahopřání. Doplňkové informace o případových aktech státní zprávy jsou čerpány ze záznamů vyšetřování Dillona, které jsou přístupné na americkém webu.

Jelikož ještě náhled rozšiřuji o pohled z druhé strany, aneb jakou zkušenost s dopisováním mají druzí či jaký je názor širší veřejnosti, zapojuji do zdrojů dat ještě diskusními fóra příslušných webů.

3.4. Výzkumné otázky

Téma bylo pro potřeby této práce rozčleněno do dvou základních linií (pozice dopisovatelky a nahlížitelky), na základě kterých byly vytvořeny tyto výzkumné otázky:

VO1: Jaká je historie našeho dopisování?

VO2: Jak se naše psaní proměňuje v čase?

VO3: Jaké jsou/byly mé vlastní pocity, motivy a témata v kontextu vězeňského dopisování?

VO4: Jaký vnímám přínos korespondence s vězni?

VO5: Jak pohlíží druzí lidé na dopisování si s vězni?

3.5. Etika výzkumu

Vzhledem k citlivosti tématu a zachování anonymity svého *pen-pals* uvádím dále pro potřeby zkoumání jméno Dillon a současně se zavazuji k tomu, že v rozboru neuvádím žádné konkrétní skutečnosti, jež by mohly vést k jeho identifikaci či narušení soukromí. Co se týče informovaného souhlasu, tematiku mé bakalářské práce Dillon zná a se sdílením svého případu bez výhrad souhlasí.

4 Případová studie

Jak jsem naznačila výše, čtvrtá kapitola je rozdělena na dvě základní části neboli dvě základní linie - já v roli dopisovatelky a já v roli nahlížitelky. Snažila jsem se co nejvíce tyto dva různé pohledy oddělit tak, abych zprostředkovala jak svůj subjektivní zážitek z dopisování, tak zároveň splnila i objektivní hledisko. V první části se orientuji na historii celého našeho dopisování, tedy co si doposud s Dillonem píšeme, a jakým způsobem se naše korespondence v průběhu času vyvíjí, jaká základní témata se v ní odrážejí, jedná se tedy hlavně o obecné informace. Zatímco část druhá je mým osobním restrospektivním pohledem, kdy hledám svá témata, vybavuji si své vlastní pocity a motivy při psaní, a tím se snažím jít více do hloubky celého tohoto procesu.

4.1. Role dopisovatelky

Dostáváme se do prostoru, kde vystupuji já jako pisatelka dopisů, jejichž adresátem je Dillon s trestní sazbou odnětí svobody 12,5 let. Dalo by se říci, že tento oddíl má vzhledem k obsaženým informacím, anamnestický charakter.

Na úvod bych chtěla zmínit pár informací, které předcházely prvnímu dopisu. O možnosti dopisování si s vězni jsem povědomí již měla, ale jednalo se zatím jen o české iniciativy. Po zapojení do jednorázové akce jsem se chtěla dozvědět více a pátrala jsem na internetu. Zaujala mě právě WriteAPrisoner platforma, kde již v té době bylo nespočet různých profilů. Výběr vězňů se zde dá zúžit dle těchto kritérií - pohlaví, věk, umístění, etnická a náboženská příslušnost. Dalšími kategoriemi rozřazení vězňů je postaveno na jejich konkrétním požadavku - skupina vězňů, kteří žádají poradenské služby či pomoc při vzdělávání; dále vězni, kteří by rádi po výkonu trestu našli zaměstnání v oboru, jenž jim je blízký, nebo bydlení, tak aby měli po propuštění připravené zázemí. Objevují se i potřeby najít spřízněnou duši nebo přímo milostný vztah. Speciální součástí webu jsou i odkazy *Art* a *Poem*. Jedná se o profily vězňů, kteří na ně vkládají vlastnoručně malované obrázky nebo vlastní básně.

Tím, že se jedná o zasílání do USA, bývá prodleva mezi došlými dopisy delší - standardní doba doručení ručně psaných dopisů se pohybuje okolo 14-20 dnů a cena zaslání (mimoevropská země, letecká pošta) je do 50 Kč. Dillon na začátku našeho dopisování navrhnul možnost elektronické komunikace skrze e-maily, ale já v té obě preferovala ruční psaní. K druhé možnosti jsem přistoupila až teď v posledních měsících, tak abych celý proces urychlila. Občas se totiž stává, že dopisy ode mě chodí se zpožděním

a nebo že se mi po měsíci vrací zpět. Proto jsme si také zavedly pravidlo uvedení data psaní dopisu do rohu papírů. Zde bych také ráda uvedla, že k dopisování používám svou vlastní adresu trvalého bydliště, nikoliv tedy adresu například charitativní organizace.

Kladně hodnotím také to, že i se svými dalšími aktivitami si vždy dokážu najít chvíli čas na tuto prospěšnou činnost.

V kapitole o obecných krocích a pravidlech jsem psala o instrukcích týkajících se příloh v dopisech. Kodexy ve věznicích se přirozeně různě upravují a mění a nebylo tomu jinak ani v případě Dillonova vězení. První rok jsem mohla připojit fotografie, pohlednice, namalované obrázky v textu, dokonce i samolepky, vše cenzurou vězeňské služby procházelo. Poté se ale pravidla začala zpřísnovat a mně se celé dopisy vracely zpět s přiloženým vysvětlením, proč dopis nemohl být předán. Pokud nyní chci zaslat fotografii, musí jít opravdu o fotografický papír, nikoliv jen vytištěný obrázek na obyčejném papíře. Pokud chci zaslat pohlednici nebo blahopřání, musím na ně napsat alespoň pár slov, nikoliv posílat prázdné. Malůvky jako součást textu v dopisu jsou od té doby také nepřípustné. Co se týče příloh od Dillona, nejčastěji v typicky žluté obálce dostávám fotografie, ručně malované obrázky, jeho vlastní básnickou tvorbu či origami.

Od Dillona vím, že *pen-pals* je u nich ve věznici běžnou praxí, ale jak sám přiznal, opatrnost při dopisování je na místě. I on zná pár případů, kdy se vězni skrze dopisy snaží omlouvat svoje trestné činy, flirtují se ženami či dokonce požadují zasílání peněz.

Co se týká námětů, o kterých si lze s vězni psát, tak ty jsou velice individuální. I já jsem si zprvu nebyla jistá, jestli bude vůbec možné někam naši komunikaci posouvat, ale ukázalo se, že toto problém nebyl a není. Ve finále se ukázalo, že mohu psát o čemkoliv zrovna chci.

Pokud přemýšlím nad délkou mé vězeňské korespondence, tak bych chtěla zůstat s Dillonem v kontaktu až do jeho propuštění. Potom o dalším zapojení nejspíš uvažovat nebudu.

4.2. Role nahlížitelky

Na začátku dopisování mezi mé primární motivy patřily rozhodně převládající zvědavost týkající se celého fungování vězeňské korespondence, snaha podpořit někoho na dálku, seznámit se s osobností člověka, jenž prochází specifickou životní etapou a v neposlední řadě také procvičení anglického jazyka.

Tím, že jsem si pro dopisování vybrala americkou platformu WriteAPrisoner, neprošla jsem žádnou úvodní instruktáží ani jsem neměla k dispozici supervize, jakoby

tomu bylo při zvolení české organizace. Úvodní školení a možnost sdílení svých zážitků při dopisování takhle zpětně považuji za velice přínosné a pro mnohé dobrovolníky určitě i důležité.

Na WriteAPrisoner jsem zadání požadavků nevyužila, nýbrž jsem v tomto momentu neměla předem stanovenou konkrétní vizi vězně, se kterým bych si chtěla psát. Dala jsem se rovnou do prohlížení mnoha profilů a vybírala dlouho a pečlivě. Jediný můj záměr byl najít si takového *pen-pals*, se kterým budu v kontaktu dlouhodobě, proto jsem odeslání prvního dopisu nechtěla uspěchat. Co mě překvapilo jako první, bylo to, co všechno je možné se o věznicích z jejich profilů dozvědět, a to jak o jejich základních osobních údajích, zájmech, ale i o jejich důvodech zatčení. Postupně jsem objevovala profily lidí, kteří jsou odsouzeni za opravdu vážné trestní činy, ba dokonce lidí odsouzených na doživotí nebo k trestu smrti. V tento daný moment jsem měla jasno, že si nedokážu představit dopisovat si s někým, kdo zabil či znásilnil. Rozhodování mi trvalo přibližně týden, pamatuji si, že jsem k projíždění webu přizvala i svou mamku. Neměla jsem více "kandidátů", protože jakmile mě zaujal přiložený text, ze kterého sršel optimismus, serióznost a přátelskost, rozhodla jsem se právě pro Dillonovu adresu a hned se pustila do psaní prvního dopisu.

Při jeho psaní jsem se snažila o jasné vytyčení hranic, stanovení pravidel, celkově o vymezení toho, co jsem ochotna sdílet, a naopak, o čem nechci, aby naše dopisování bylo. Zároveň jsem nechtěla působit příliš direktivně. O mém zapojení v této úvodní fázi vědělo jen pár mých blízkých. Možná proto, že kdyby se ukázalo, že můj výběr nebyl šťastný, tak abych nemusela čelit jakýmkoliv nepatřičným poznámkám. Jelikož jsem se rozhodla pro dopisování s americkým vězněm, vzdálenost pro mě představovala i větší jistotu, co se bezpečí týče, a frekvence s jakou dopisy měly být odesílány a pak mně doručovány, mi vyhovovala. Také se mi líbila forma této komunikace, přece jenom v dnešní moderní době plné elektronické pošty a sociálních sítí, se dle mého názoru jedná o návrat k tradičnější verzi sdílení a spojení. Rozhodně, a vím, že je to na místě, u mě převládala opatrnost a určitá míra nedůvěřivosti. O to více mě pak v průběhu několika dopisů překvapilo, jak otevřeně Dillon k našemu dopisování přistupuje. Vyjadřoval respekt k mým, řekněme, požadavkům, a dal mi najevo, že pokud mě bude cokoli zajímat (o něm samotném, o jeho trestné činnosti, věznicích, americkém soudním systému atd.), je připraven se mnou tyto věci sdílet. Já jsem taktéž vyjadřovala úctu k jeho minulým událostem a zajímala se spíše o přítomné záležitosti. Postupem času jsme se jaksi přirozeně k citlivým a osobním tématům také dostali a já se snažila vyhnout jakýmkoliv hodnotícím soudům.

Jen pokud mě žádal o můj názor na danou věc, upřímně jsem vyjádřila to, co jsem si myslela.

S tímto vývojem narůstala i má důvěra k němu a sebedůvěra, že mohu sdílet více detailů z mého života. Samozřejmě to byl delší proces, a i tak si stále zachovávám svá témata, o která se dělit nehodlám. Vybavuji se, že nejdříve jsem s Dillonem byla ochotna sdílet pouze pozitivní zprávy z mého života, až mu přišlo, že celý můj svět je jen zalitý sluncem. To mě přimělo k zamyšlení, že přece podstatou už takhle dlouhodobější konverzace nemůže být ukázka jen jedné stránky věci, a to právě jen té dobré, vždyť by to působilo až sobecky a nadřazeně. Takže jsem mu postupně začala ukazovat i opačnou stránku, tedy negativnější aspekty svého běžného života. Také považuji za přínosné, smířit se s tím, že v tuto chvíli vlastně není nutné ověřovat, jestli to, co se mnou vězeň sdílí, je pravdivé, protože k tomu stejně žádný mechanismus verifikace neexistuje.

Až teprve nyní se zamýšlím, jaký je to pocit, být s někým v tomto typu kontaktu bez vidiny setkání. Osobně mi vlastně více vyhovuje kontakt s lidmi tváří v tvář, ale tady je to něco jiného. Zde mi naopak vyhovuje ta možnost rozmyslet si, co do dopisu vložím, a jak to budu formulovat. Ale zároveň vím, že když budu psát o "malichernostech" typu počasí, škola atp., tak i tyto základní témata zpestří někomu den.

Motiv podpory, jenž je většinou uváděn na prvních příčkách důvodů, proč začít s tímto typem dobrovolnictví, je pro vězně možná větší, než si dokážeme představit. Přeci jenom vžít se do prostředí, kde můžeme dělat jen to, co je nám dovoleno či přikázáno, kde životní rytmus je zcela odlišný od toho běžného, svobodného, není úplně reálné. Pro mnohé z nás, pro lidi zvenčí, je vězeňský prostor mikrosvětlem s vlastními zákony. Z Dillonových řádků je patrné, že psaní dopisů pro něj představuje jednu z oblíbených aktivit ve věznici, která mu pomáhá překonat jednotvárnost každého dne. Zároveň každý přijatý dopis je pro něj podporou i v oblasti emocionální.

Můj výběr Dillona pro mě fakticky představuje volbu tzv. prototypického vězně. I přestože je Dillon odsouzený z nějakého opodstatněného důvodu, což v žádném případě nelze opomenout, tak mi jeho charakter, chování, prostě celkově jeho osobnost po letech naší komunikace za odsouzeníhodnou nepřijde. A myslím si, že tento pocit je z naší komunikace zřejmý a je jednou z podpůrných pilířů, kterých se mu v rámci penitenciární péče dostává. Avšak chtěla bych podotknout, že po celou dobu našeho kontaktu, jsem z Dillonovy strany nezaznamenala žádné tendence, které by mi přišly nepatřičné či se mi nějak vnitřně přičily. Opravdu se jedná čistě o *pen-pals*, které naplňuje veškeré požadavky, jaké jsme si na začátku stanovili.

Pokud bychom se měli společně s Dillonem zamyslet nad tím, co pro sebe vzájemně představujeme, přátelsky bychom se definovali jako tzv. *Letters Traders*, neboť těmito slovy se vždy v závěru dopisu loučíme. Jen my dva opravdu víme, že spojení těchto slov má větší hloubku, než navenek může znít.

Tím, že jde o osobní, subjektivní zkušenost a konkrétní případ vězně, je důležité brát v potaz, že veškeré tyto sepsané informace nelze nikterak zobecňovat, případně porovnávat.

4.3. Pohled z druhé strany

Pro rozšíření pohledu připojuji ještě zkušenost ostatních lidí s dopisováním s vězni a názory širší veřejnosti na tento typ korespondence. Čerpám především z diskusních fór webových stránek, které uvězněné osoby podporují a zprostředkovávají jim kontakt s vnějším světem, rovněž ze skupin na Facebooku, kde dopisovatelé mají možnost své zkušenosti sdílet, a z odpovídajících článků.

„Jeden muž, se kterým jsem si psal několik let, mi popisoval, jak celý jeho život byl o gancech nebo vězení, od doby, kdy byl mladý teenager. Chtěl se dostat z cyklu zločinu a vězení a pokusit se žít normální život, ale nevěděl jak. V jednom z jeho dopisů popsal, že je natolik institucionalizovaný a nepoužitý k životu zvenčí, že se mu třeba nepodařilo překročit rušnou cestu, protože dostal panický záchvat. Psal mi několik let, byl čím dál zoufalejší, tím jak se blížilo jeho datum propuštění. Neměl totiž žádný plán pro bydlení ani podporu, kterou potřeboval, aby mohl žít venku. Když byl propuštěn, dlouho jsem o něm přemýšlel a nikdy jsem z kalendáře neodstranil připomenutí jeho narozenin. Nemůžu mu však více posílat přání, jelikož mi nezanechal žádnou adresu pro přesměrování a nevím, co se s ním stalo” (The Guardian, 2018);

„Před nějakou dobou jsem se jako dobrovolník připojil k Stop solitary's Lifelines to Solitary. Koordinátor organizace mi předal údaje o věžňovi potřebné k dopisování. Proběhlo pár výměn dopisů přerušovaných i delšími obdobími ticha, jednou kvůli mé nedbalosti. Cítil jsem se rozpačitě a hloupě, nevěděl jsem nic o sportu ani vlastně o tom, co by vězně mohlo zajímat. Poté, co jsem ho několik měsíců neslyšel, jsem si myslel, že psaní se mnou vzdal. Ale mýlil jsem se! V krásně ručně psaném dopisu mi napsal, že byl v nemocnici a poté byl přemístěn do jiné věznice...” (SWASC/SWAA, 2020);

„Měl jsem několik pen-pals a velmi jednoduchou strategii - jasně jsem dával najevo, že hledám opravdu jen kamaráda na dopisování a že nemám v úmyslu hrát žádné hry. Četl jsem o ženách, které se zamilovaly do věžňů, a abych řekl pravdu, bylo mi jich

líto, a myslel jsem si, že jsou blbé. Moji pen-pals psali spíše nudnější dopisy, ale pořád to byl fajn koníček a já jsem se učil jazyk. Někteří se na mě pokoušeli hrát různé hry, ale já jsem odmítal posílat peníze nebo podobné praktiky. Někteří to vzali v pohodě, jiní přestali psát. Jeden prodal mou adresu někomu jinému. Pak jsem si s tímto pen-pals psal a od začátku jsem věděl, že je v něm něco víc, říkal jsem si, že je to začátek opravdového přátelství. Náš smysl pro humor je stejný, osobitý. Mluvíme o všem. Jsem pevně přesvědčen, že když něco vypadá příliš dobře, asi to tak je. To znamená, že jsme v kontaktu už téměř deset let...” (Quora, 2019);

„Dopisování s vězni dle mé vlastní zkušenosti pokládám za bezpečné. Píšu jen lidem, kteří mají doživotní tresty. Mají pouze adresu mého P. O. Boxu. Zapojil jsem se před více jak rokem, a nyní jsem se rozhodl psát i ženám. Lidé a příběhy, se kterými se setkáte, se budou lišit. Tímto procesem jsem se dozvěděl hodně o sobě a ostatních. Rovněž uvedu, že jsem také novinář, tudíž se moje souvislosti mohou výrazně lišit od druhých. Jsem také trochu zastáncem občanských práv a mám velmi otevřený a soucitný přístup. Pravděpodobně uslyšíte hrozná příběhy o věcech, kterým jsou tito lidé vystaveni. Můžete být požádáni, abyste jim poslali "legal paperwork". Možná budete požádáni o peníze. Určitě to chce být opatrný! Ale může se stát, že vaším dopisem někomu zvednete náladu, pro jednotlivce to může znamenat hodně...” (Quora, 2017a);

„Vězni, většinou odsouzeni k delším trestům, bez rodin a kontaktu s vnějším světem, mají možnost, dozvědět se, co se za zdmi děje, jak funguje život běžného člověka. Tím se mohou připravit na život bez mříží. Zároveň tento kontakt může sloužit jako motivace dostat se řádně ven. Další věcí je, že vězeň má možnost být v kontaktu také s jinou osobou, než vidá každý den, několik let. Není to vězeň, dozorce, psycholog ani vychovatel. Je to někdo úplně jiný, někdo zvenčí, kdo mu do jisté míry může pomoci” (Diakonie ČCE–SKP, 2014);

„Spousta lidí, kteří se dozvědí o mém působení v programu Dopisování s vězni, se mě ptá, co si s takovým člověkem můžu psát. Moje odpověď je: COKOLIV“ (Diakonie ČCE–SKP, 2014);

„Najednou jsem si užívala možnost pomáhat prostřednictvím dopisů. Seznámila jsem se tak s lidmi, které bych nikde jinde nepotkala. Mohla jsem s nimi přemýšlet o životě, o vztazích mezi lidmi, o náplni volného času, o starostech života, o tom, jak udělat radost. A najednou jsem cítila, že se těším na dopis, který přijde na mé jméno, že je někdo, kdo je

rád, že mu přišel můj dopis. Že jsou lidé, kteří mají jen málo životních zážitků podobných mým, ale také, že ti lidé za zdí (věznice) prožívají emoce a city jako já” (Diakonie ČCE–SKP, 2014);

„Chtěl jsem dělat dobrovolnickou činnost a vězeňská korespondence mi přišla jako dobrý nápad. V mládí jsem totiž rád psal dopisy, tak jsem si řekl, že to zkusím. Přihlásil jsem se a dostal svého prvního vězně. Do vězení píše asi už tři roky. Napřed jsem měl jednoho vězně, který pak ale psát přestal. Nyní si dopisují s dalším, zase jen s jedním. Myslím si, že je to lepší, aby se dopisy nepletly a udržel jsem si nit s tím, s kým si píše. O vězni, se kterým si píše, vím poměrně dost. I to, že sedí za vraždu. Sám mi to napsal bez vytáček a dokonce sdělil, že pochopí, když si s ním nebudu chtít psát. Napsal mi to dobrovolně, což jsem ocenil. Vězeňská korespondence mi dává určitou sebereflexi. Zamýšlím se nad tím, co mohou moje slova vyvolat v člověku, který je bude číst. Samozřejmě myslím na toho, komu píše. Ale taky na to, abych se neopakoval a dokázal reagovat na jeho slova, na jeho příběh, popisy událostí a běhu jeho života. Možná bych lidem, co uvažují o dobrovolnictví, poradil, aby si sami položili otázku, jak chtějí pomoci a co od téhle činnosti čekají. Korespondence je hodně o našich představách, předsudcích, úvahách a o tom, jak sami sebe vnímáme” (Gális, 2013);

Teď mi přišly minulý týden v pátek, mi přišly, no jakoby před třemi dny mi přišly dva dopisy nový od mého vězně a ...teď jsem se na něj naštvála. Protože mi vadí ten jeho způsob jednání, kterej on tam, kterej on tam používá, ten způsob tý manipulace, hry s něčím, stavění se do nějaký role. Že on je , on je ten, který mi vysvětlí ten život, protože on jako ho už zná, kdežto já jako ne, protože jsem moc naivní a mladá a bez zkušeností, tak jsem se dozvěděla o sobě, že se dokážu fakt hodně naštvát” (Stachová, 2009);

No, tak třeba ze začátku psal hodně o tý holce, pak psal o rodině, jak to jako má a pak se to právě zvrtilo. Jako že, to jsme měli i jako problém, že to bylo hrozně osobní. Jako že: A co kdyby jsme se jednou vzali? A napadlo tě, že bysme se někdy potkali? Že to bylo jako takhle, což mi dost teda vadilo a nevěděla jsem jako co s tím. Ale tu už jsme si tak nějak vyřešili a...No, ono spíš to řešila charita se mnou. Taky už jsem se párkrát ptala jako co jeho spolubydlící, ale na to mi nikdy neodpověděl. Nevim, jestli s někým bydlí nebo je tam sám. Ale o těch lidech tam vůbec nepíše... No, psal, že tam má být ještě pět let, dost dlouho no. Já už třeba teď mám pocit, jako že je to známej. Že už to jako není nijak oficiální jakože součást projektu, ale je to prostě člověk, kterého já znám, kterej zná mě nebo tak a kterej mi občas napíše, že jako je rád, že si jako píšeme a že mu to něco dává a že si na něj prostě zvykám. Tak se bojím, aby to pak nebylo jako fakt ošidný. Aby mě pak

třeba nenapadlo říct, tak až tě pustěj, tak půjdem na kafe. To stejně nesmíme. Asi je to blbost, asi i mám strach z toho se s nim třeba potkat, když vim, jak vypadá právě z tý fotky co mi poslal. Ale on mě nezná” (Stachová, 2009);

„Pominu – li fakt, že psaní dopisů je dnes odsunuto do naprostého pozadí a které bych přesto ráda ve svém životě zachovala, je pro mne zajímavé poznávat osobnost člověka, který se ocitl ve specifické životní situaci a vývoj, který lidská psychika zaznamená během výkonu trestu. Ohrožena se necítím, protože jsem se ještě nesetkala s ničím, co by mne mohlo ohrožovat. Pokud bych nějaké ohrožení vycítila, okamžitě bych své dopisování s dotyčnou osobou ukončila. Za podmínek a pravidel nastavenými v rámci projektu určitě není třeba něčeho se obávat. Kdo se přesto bojí a předpokládá, že si ho vězeň najde například podle grafologického rozboru písma, ten by měl sledovat americké krimiseriály” (Stachová, 2009);

„Nedělala bych to. Dáte neznámému člověku svoji adresu, případně se svěříte se svým soukromím a můžete mít zaděláno na nějaký problém? Většina lidí, kteří se střetli se zákonem mají tendenci dělat ze sebe obětího beránka. Já nic, to druzí. Nevíte, na koho narazíte, není-li agresivní. Pomocnou ruku podá stát, pověření pracovníci, církev, rodina, známí. Pokud jste mladá/ý, nehleďte za tím nějaké tajemno a dobrodružství. Určitě takovou záležitost prodiskutujte s rodiči” (Poradte.cz - Poradna pro každou otázku, 2013).

Po analytickém náhledu na různé zdroje vnímám, že většina členů této specifické dobrovolnické činnosti nevidí v dopisování prvky nebezpečí, neboť podmínky jsou pro obě strany dobře ošetřeny díky jasným kodexům zaštiťujících organizací. Častým motivem pro dopisování je zejména prosociální, až můžeme říci altruistické chování. Tato aktivita často představuje určitou míru nevšednosti, originality, ze které pro mnohé vyplývá její poutavost.

Na závěr ještě přidávám hodnotící komentáře od samotných vězňů:

„Tady je dopis od kamaráda cennější než zlato. Ačkoli jsem obklopen lidmi 24 hodin denně, často se cítím, jako bych tu byl sám” (WriteAPrisoner, 2020);

„Chtěl jsem napsat dříve, ale chtěl jsem se ujistit, že opravdu z vězení odcházím. 23. března 2009 budu propuštěn z vězení. Takže odstranit můj profil. Chtěl bych vám poděkovat za tuto službu. Díky vám jsem si vytvořil mnoho nových přátel, což mi strávený čas ve vězení mnohem usnadnilo. Nejlepší část vaší služby je to, že na mě nyní čeká skvělá práce, až se dostanu ven” (WriteAPrisoner, 2020);

„Žít svůj život ve vězení je velmi nepříjemné, ať už je člověk skutečně vinen nebo nevinen ze spáchání jakékoli trestného činu. Někteří z nás mají milující a pečující rodiny, kteří poskytují potřebnou podporu, abychom jsme se vyrovnali s bouří v našem uvěznění, ale někteří z nás ne. Každý potřebuje přítele. Korupce, nenávist, nevědomost, hřích, zločin a násilí je všude na světě bez ohledu na to, kde jsme. Ale ještě více ve věznicích, což je úplně jiný svět... Ale i v tomto světě však existují opravdoví lidé. Neexistují žádná slova, která by mohla vyjádřit, jak je dobré vědět, že je tu někdo, koho to zajímá” (WriteAPrisoner, 2020);

„Pošta je jediná věc, na kterou tady lze těšit” (WriteAPrisoner, 2020);

„Mockrát vám děkuji za pozitivní a povznášející vliv na můj život. Pomohli jste mi stát se lepším a šťastnějším člověkem” (WriteAPrisoner, 2020);

„Chtěl bych vám moc poděkovat za pomoc s propojením s vnějším světem. Díky vašemu programu jsem potkal dva velmi milé lidi, kteří se o mou situaci opravdu zajímali a zacházeli se mnou jako s lidskou bytostí, a ne jako se psem v kleci” (WriteAPrisoner, 2020);

„Jsem tak vděčný, že jsem vás našel, protože informovanost a podporu, kterou jsem od vás obdržel, mě udržovala pozitivního a sebevědomého. Podporující dopisy, váš zpravodaj, materiály, které jsem dostával, mi pomohly pochopit a přijmout, že nejsem sám. Nejsem divný. Nejsem blázen. Ale co je nejdůležitější, nejsem sám. Cítil jsem se tak dlouho v pasti a tak sám” (Prisoner Correspondence Project, 2020);

„Téměř cokoliv, co naruší monotónnost strnulé mysli, může být vítanou přestávkou a přijetí pozitivního dopisu naplněného novinkami nebo laskavými slovy může udělat obrovský rozdíl. Dobrý dopis může být zábleskem světla v jinak temném světě. Vězení může být pro mnoho vězňů těžkým a demoralizačním zážitkem. To je důvod, proč milující, laskavý nebo vtipný dopis zasunutý pod vaše zamčené a přišroubované dveře cely může být tím rozdílem. Škoda jen těch, kdo si nemají s kým psát, a těch, v jejichž temnotě není jiskra světla” (New Bridge Foundation, 2020);

„Dopisování si s pen-pal mi z vězení udělalo méně stresující událost a zacházení se mnou jako s lidskou bytostí mi umožňuje chtít být produktivním členem společnosti. Nelze slovy popsat, jak důležitá je jejich práce, zejména pro lidi, kteří nemají nikoho jiného, s kým by mohli zvenku mluvit (New Bridge Foundation, 2020);

„Den propuštění po nekonečných 8 letech. 2 roky jsme si psali. Vztah se podle pravidel programu Korespondence s vězni uzavřel. Moje myšlenky se vracejí, v mém srdci

je vztah k někomu, kdo mi chtěl dělat radost. Život je ale o koncích i začátcích” (Diakonie ČCE–SKP, 2014).

Závěr

Bakalářská práce nazvaná Mapování dobrovolnických programů zaměřených na korespondenci s vězni se zabírala možnostmi a dostupností dobrovolnických programů a projektů, jež podporují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a umožňují kontakt se světem mimo věznici, nejen u nás, ale i v zahraničí. Práce pojednávala a mapovala tuto dobrovolnickou činnost spočívající ve výměně dopisů s odsouzenými osobami a zároveň zahrnovala vlastní osobní zkušenost v podobě vypracované případové studie.

Případová studie vězně společně s rozšířeným pohledem širší veřejnosti byla rozpracována v praktické části. Studie byla zpracována ze dvou různých úhlů pohledu, aneb dostali jsme se do prostoru, v němž vystupuji v roli dopisovatelky, a do prostoru, kde se na dopisování retrospektivní cestou dívám z pozice nahlížitelky. Pro potřeby vypracování studie jsem si stanovila následující výzkumné otázky - VO1: Jaká je historie našeho dopisování?; VO2: Jak se naše psaní proměňuje v čase?; VO3: Jaké jsou/byly mé vlastní pocity, motivy a témata v kontextu vězeňského dopisování?; VO4: Jaký vnímám přínos korespondence s vězni?; VO5: Jak pohlíží druzí lidé na dopisování si s vězni?.

Mé zamyšlení v rámci retrospektivní analýzy v praktické části mě utvrdilo v tom, že smysl mé dobrovolnické činnosti, byť se jedná o pomoc jedinci, má pro mne svou zásadní vnitřní hodnotu. Až teprve pozice nahlížitelky mě přivedla k tomu, že po dobu našeho dopisování jsem se zamýšlela zejména nad tím, jaký přínos dopisy mají pro Dillona. Zpětná vazba mě utvrzovala v tom, že dopisování sehrává v Dillonově životě za mřížemi pozitivní roli. Naši korespondenci jsem spíše pojímala jako automatický proces oboustranné výměny otázek a odpovědí. Samozřejmě jsem si byla vědoma, že já, jakožto člověk zvenčí, mohu přispět k postupné seberealizaci člověka a podpořit tak jeho myšlenku stát se lepším. Tak to Dillon cítil a cítí, a proto se snaží zapojovat i do dalších vězeňských programů a projektů směřujících k lepšímu osobnímu rozvoji. Až se psaním této bakalářské práce jsem si stále více a více uvědomovala i přínos pro mě samotnou. Mé začátky měly své jasně stanovené hranice. Ty se ale v průběhu času posouvaly, neboť jsem zjišťovala, že Dillon je samozřejmě ve vězení z nějakého opodstatněného důvodu, což v žádném případě nelze opomenout, avšak jeho charakter, chování, prostě celkově jeho osobnost po letech naší komunikace za odsouzeníhodnou nepovažuji. Jak zmiňuji výše, nacházím u něj znaky prototypického vězně.

Teoretická část se zabírala odborným náhledem na podmínky při výkonu trestu, na základní principy fungování jedince ve vězení v kontextu vězeňské korespondence. Dále se

věnovala důvodům podněcujících se zapojit do dopisování s vězni a také potenciálním rizikům. Teoretický oddíl obsahoval výčet českých a zahraničních dobrovolnických programů, jež vězňům umožňují kontakt s vnějším světem, a zároveň souhrn kroků, pravidel, které je dobré v rámci bezpečného dopisování dodržet.

Pro mě osobně bylo mapování dobrovolnických organizací zajímavou sondou do světa, v němž se kvalifikovaní lidé snaží mnohdy i ze dna zvednout ty, nad kterými, ať už komunita, či dokonce blízcí, zlomili hůl. Doufám, že výčet organizací, specifikace jejich činností a sdílení mých vlastních zkušeností může nejen zájemcům o vězeňskou korespondenci posloužit k případné změně náhledu na komunitu vězňů.

Dillonovu cestu svobodným životem dělí ještě několik let za zdmi vězení a já se budu i nadále snažit být jeden ze článků řetězce jeho snahy překonat čas strávený v tomto nápravném zařízení. Přece jenom *„sdílená bolest je poloviční bolest a sdílená radost je dvojnásobná radost“*.

Seznam použitých zkratk

1. APA - American Psychological Association
2. ČCE-SKP - Českobratrská církev - Středisko křesťanské pomoci v Praze
3. EVP - Evropská vězeňská pravidla
4. IKSP - Institut pro kriminologii a sociální prevenci
5. LGBT - lesby, gayové, bisexuálové, transgender
6. MNDOC - Minnesota Department of Corrections
7. MV - Ministerstvo vnitra
8. MVS - Mezinárodní vězeňské společenství
9. OSN - Organizace spojených národů
10. PČR - Policie České republiky
11. P. O. Box - Post Office Box (poštovní přihrádka)
12. SWASC/SWAA - Social Workers Against Solitary Confinement, an Issues Chapter of the Social Welfare Action Alliance
13. VTOS - výkon trestu odsouzení svobody

Seznam použité literatury

1. American Psychological Association. (2020). *APA Dictionary of Psychology*. Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/>.
2. Amnesty International. (2020). *Maraton psaní dopisů*. Dostupné z: <https://maraton.amnesty.cz/materials>.
3. Clarke, M. (2016). *Long-term Recidivism Studies Show High Arrest Rates*. Dostupné z: <https://www.prisonlegalnews.org/news/2019/may/3/long-term-recidivism-studies-show-high-arrest-rates/>.
4. Coyle, A. (2004). *Řízení věznic v čase změn*. Praha: Vězeňská služba České republiky.
5. Černíková, V., & Sedláček, V. (2002). *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky.
6. Černíková, V., & kol. (2008). *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
7. Čírtková, L. (2004). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
8. Diakonie ČCE–SKP. (2014). *Dobrovolníci SOS centra. Dopisování s vězni*. Dostupné z: <https://skp.diakonie.cz/res/archive/001/000184.pdf?seek=1498635053>.
9. Dobrovolnické centrum při diecézní charitě České Budějovice. (2020). *Vězeňská korespondence*. Dostupné z: <https://dobrovolnicb.cz/o-dobrovolnickem-centru/dobrovolnicke-programy/vezenska-korespondence/>
10. *Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu Českého vězeňství č. 1/(2006*. Praha: Vězeňská služba České republiky.
11. Gális, R. (2013). *Dopisují si s vrahem. Dobrovolně*. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/dopisuji-si-s-vrahem-dobrovolne-20130225.html.
12. Hartl, P., & Hartlová, H. (2009). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
13. Hála, J. (2006). *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií.
14. Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
15. Hendl, J., & Remr, J. (2017). *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál.

16. Holtz, T. A. (2002). *Reaching Out From Behind Bars: The Constitutionality of laws Barring Prisoners From the Internet*. Dostupné z: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1685&context=blr>
17. Hope behind Bars. (2020). *Words of Hope*. Dostupné z: <http://www.hopebehindbars.com.au/what-we-do/words-of-hop>
18. Hope behind Bars. (2020a). *History of Hope behind Bars*. Dostupné z: <http://www.hopebehindbars.com.au/about-us/history/>
19. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. (2016). *Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace*. Praha.
20. Lovell, A. (2020). *Adam Lovell Biography*. Dostupné z: <https://writeaprisoner.com/adam-lovell-biography>
21. Maltézská pomoc, o. p. s. (2020). *Dopisování s vězni*. Dostupné z: <http://www.maltezskapomoc.cz/nase-projekty/dopisovani-s-vezni#siteNav>.
22. Maltézská pomoc, o. p. s. (2018). *Výroční zpráva 2018*. Dostupné z: <http://www.maltezskapomoc.cz/admin/files/ModuleText/20/mp-vyrocka2018-final.pdf>.
23. Mařádek, V. (2003). *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita.
24. Mařádek, V. (2005). *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita.
25. Ministerstvo vnitra. (2016). *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie ČR.
26. Minnesota Department of Correction. (2011). *The Effects of Prison Visitation on Offender Recidivism*. Dostupné z: https://mn.gov/doc/assets/11-11MNPrisonVisitationStudy_tcm1089-272781.pdf.
27. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
28. Missouri Department of Correction. (2020). *For Family and Friends A Guide to Answer Your Question*. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20030806095922/http://www.doc.missouri.gov/division/constser/family.htm>.
29. New Bridge Foundation. (2018). *New Bridge Annual Report 2018*. Dostupné z: <https://www.newbridgefoundation.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=4464f6a2-ada8-4c81-a1b9-2b73c1d3e2e0>

30. New Bridge Foundation. (2020). *Letters*. Dostupné z: <https://www.newbridgefoundation.org.uk/map>
31. Poradte.cz. Poradna pro každou otázku. (2013). *Dopisy vězňům*. Dostupné z: <https://www.poradte.cz/spolecnost/27437-dopisy-veznum.html>.
32. Prison Fellowship. (2020). *Mezinárodní vězeňské společenství*. Dostupné z: <https://prisonfellowship.cz/historie-mvs/>.
33. Prison Fellowship. (2020a). *Služba dopisování s odsouzenými*. Dostupné z: <https://prisonfellowship.cz/sluzba-dopisovani-s-odsouzenymi/>.
34. Prisoner Correspondence Project. (2020). *Getting a PenPal*. Dostupné z: <https://prisoner Correspondence Project.com/getting-a-penpal/>.
35. Prisoner Hunger Strike Solidarity. (2020). *Solidarity Message form the Four Prisoner Reps and California Prison Update*. Dostupné z: <https://prisonerhungerstrikesolidarity.wordpress.com/>.
36. *Prison Penpal Scams/Cheaters/Hoppers Exposed - Is This Your Inmate?*. (2020). Dostupné z: https://www.facebook.com/groups/penpalabuse/?hc_location=ufi.
37. Quora. (2017). *Is it considered safe writing to a convict in prison as a pen-pal?*. Dostupné z: <https://www.quora.com/Is-it-considered-safe-writing-to-a-convict-in-prison-as-a-pen-pal>.
38. Quora. (2019). *Have you ever written to an inmate on writeaprisoner.com? What was your experience?*. Dostupné z: <https://www.quora.com/Have-you-ever-written-to-an-inmate-on-writeaprisoner-com-What-was-your-experience>.
39. Sochůrek, J. (2008). *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita.
40. Social Workers Against Solitary Confinement, ASC. (2017). *Writing to a Man in Prison. My Personal Experience*. Dostupné z: <https://www.socialworkersasc.org/writing-to-a-man-in-prison-my-personal-experience/>.
41. Policie České republiky. (2019). *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>.
42. Stachová, Z. (2009). *Charitativní projekt Vězeňská korespondence* (Diplomová práce). Dostupné z: https://theses.cz/id/z1tk8/downloadPraceContent_adipIdno_13034.
43. Štěrbá, V. (2007). *Penologie*. Praha: Armex.

